

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תש"ע

רשימה קודמת:

אסיא צ"ג-צ"ד (כרך כ"ד, חוב' א-ב), אדר א' תשע"ד, עמ' 153-192

תוכן הפרקים

א.	תפילין, תפילה, ברכות	1 - 38
ב.	שבת	39 - 84
ג.	מועדים	85 - 123
ד.	איסור וטהרה	124 - 170
ה.	נדרים, צדקה, מילה	171 - 199
ו.	רפואה, השתלות	200 - 237
ז.	נשים, הפריות	238 - 313
ח.	נזיקין, הפלות	314 - 341

רשימת הספרים וכתבי העת

1. אבני דרך א-ב
2. אבני משפט יא
3. אגלי דבש א
4. אור ישראל נח, נט
5. אור תורה תקט-תקיז
6. אמונת עתיך 84, 85
7. אמרי משפט א
8. אסופות ג
9. אסיא פז-פח
10. אסיפת גאונים החדש
11. באר שרים ז
12. בית אהרן וישראל קמז-קנ
13. בית הלל מ-מב
14. בית ועד לחכמים ד
15. בנין אב ה
16. בנין שלום מועדים
17. בנתיב החלב ג
18. הברכה ג-ו
19. ברכי נפשי ב, ג
20. (ברכת יאיר
21. גל עיני א
22. דברות אליהו ג
23. דברי בניהו טו
24. דעת כשרות 11
25. דרכי הוראה יא
26. הלכה למשה
27. והרים הכהן ד
28. ויאמר יהודה
29. ויאמר שמואל יא
30. ויען אברהם ב
31. זרע יעקב א
32. חבל נחלתו ט
33. חיי עמרם
34. ידיד ה' א
35. ירושתנו ד
36. ישורון כב
37. ישיב יצחק כו
38. הישר והטוב ט, י
39. כנסת יחזקאל א-ג
40. כסאות לבית דוד א-ב
41. המאור תלב-תלה
42. מאמר מרדכי ב
43. מועדי נסים א-ב
44. מוריה שנא-ב
45. מורשה להנחיל
46. מנחת אליהו ב-ג
47. מקדש ישראל-סוכות
48. משיב נבונים א, ב
- הרב אלחנן נפתלי פרינץ, רמת בית שמש
- יד ברודמן, רחובות
- הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש, קרית יואל מונרו
- מכון אור ישראל, מאנסי
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- מכון התורה והארץ, אשקלון
- הרב יצחק אלמליח, תל אביב
- מאסף לתורה הגות וספרות, ירושלים
- מכון שלזינגר ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
- הב"ח ובני דורו, זכרון אהרן, ירושלים
- הרב אברהם יפה-שלזינגר, גענף
- מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים
- לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים
- מבצר הכוללים דקריית יואל, מונרו
- הרב אליהו בקשי דורון, ירושלים
- הרב שלום נח וייס, ברוקלין
- תנובה, רמת השרון
- קובץ תורני לחדו"ת וביוריו הלכה, ירושלים
- הרב יצחק זילברשטיין, בני ברק
- עם ברכה נאמנה, הרב יאיר נאמן, נתיבות
- הרב גדעון לוי, אדם גבע בנימין
- הרב אליהו אבירדול, ירושלים
- הרב בניהו דיין, ירושלים
- קהילת קודש יורה דעה, בני ברק
- בד"צ ובית הוראה בראשות הרב אשר וייס, ירושלים
- הרב רפאל משה אלבאז, צפרו במרוקו
- הרב ירמיה מנחם כהן, פריז
- הרב יהודה קבסה, קרית יערים טלז-סטון
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- הרב אברהם עמרם מייזלס, ברוקלין
- ראשי ולומדי הכוללים בשיכון סקווירא, ניו יורק
- הרב יעקב אפשטיין, שומריה
- הרב עמרם אלבאז, צפרו במרוקו
- הרב בנימין בנימין, קרית יערים טלז-סטון
- מכון מורשת אשכנז, בני ברק
- מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
- הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
- בית הוראה המרכזי לדיני ממונות, ירושלים
- הרב יחזקאל גרובנר, דטרויט
- הרב יעקב דוד שמאהל, אנטוורפן
- הרב יעקב אמסעל, מאנסי
- הרב מרדכי אליהו, ירושלים
- הרב נסים בריח, לוד
- הוצאת מוריה, ירושלים
- כולל מהר"ם ומהר"ץ בריסק מטאשנאד, נתניה
- הרב אליהו לוי, ירושלים
- הרב ישראל דוד הרפנס, ברוקלין
- הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן, בורו-פרק

48. משנה הלכות יז
 49. משנת יוסף ח
 50. נזר התורה כב
 51. נטעי נעמנים
 52. נצח ישראל ה
 53. נשיח בחקין א, ב
 54. עינים בתעניות א-ב
 55. עם התורה מהד ה ב
 56. פני משה
 57. פסקי דין-ירושלים יב
 58. פעמי יעקב עד
 59. פתחי תפילה ומועד
 60. קול התורה סה, סט
 61. רבעון קרית ספר 48-43
 62. שו"ת הרב הראשי
 63. שו"ת וחיידושי רבי
 64. שו"ת רבני אירופה
 65. שערי הוראה יא
 66. שערי עזרא ג
 67. שערי צדק י
 68. שערי שלמה א
 69. תהודת כשרות 49-50
 70. תחומין כט, ל
 71. תשובות רבינו יצחק אלחנן
- הרב מנשה קליין, ברוקלין
 הרב יוסף ליברמן, ירושלים
 ישיבת נזר התורה, ירושלים
 תלמידי קלצק ובית מדרש גבוה, לייקווד
 ארגון נצח משפחת ישראל, מונסי
 התאחדות האברכים דחסידי תולדות אברהם יצחק, ירושלים
 ספר זכרון לרב יהושע השיל רייזמן, תל אביב
 צעירי אגודת ישראל דארה"ב, ניו יורק
 הרב משה הררי, ארם צובה חלב
 הנהלת בית דין צדק, ירושלים
 כולל להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק
 הרב פרופ' יעקב שמואל שפיגל, פתח תקוה
 מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
 מכון נחלת ישראל, קרית ספר
 הרב מרדכי אליהו, ירושלים
 דוד צבאח, מרכז במרוקו
 מרכז רבני אירופה, ירושלים
 בית הוראה, מערב בני ברק
 הרב עזרא בצרי, ירושלים
 מכון משנת הרמב"ם, קרית אונו
 הרב שלמה זלמן גרוסמן, אלעד
 מרכז מידע והפצת כשרות, ירושלים
 מכון צומת, אלוני שבות
 הרב יצחק אלחנן ספקטור, קובנא

מפתח השמות

- אביטבול, ר' עמור 309
 אבירול, ר' אליהו 110, 333
 אבן צור, ר' יעקב 309
 אבן צור, ר' שלמה אליהו 307
 אברהם, ר' מיכאל 229
 אברהם, סופר אברהם 151
 אוהב ציון, ר' יקותיאל 216
 אוירבך, ר' שלמה זלמן 282
 אייגנר, ר' דוד 76
 אייזון, ר' משה אהרן 171
 אייזנבך, ר' יעקב 144
 אייכלר, ר' מרדכי 16
 אלבאז, ר' עמרם 309
 אלבאז, ר' יקותיאל ור' רפאל משה 307
 אליהו, ר' מרדכי 31, 33, 65, 91, 132, 227
 אלישיב, ר' יוסף שלום 59, 72, 137,
 219, 226, 296
 אלישר, ר' חיים משה 30
 אלמליח, ר' יצחק 308, 314
 אלתר, ר' ישראל מנחם 99
- אנגלמן, ר' שוע 207
 אנגלרד, ר' שלמה יוסף 108
 אפשטיין, ר' יעקב 26, 32, 116, 177,
 182, 32
 אפשטיין, נחמה 186
 אריאל, ר' יעזר 255
 אריאל, ר' יעקב 273
 ארץ, ר' אברהם יצחק 141
 בוארון, ר' ציון 331
 בלוס, ר' דוד 25, 210
 בלסקי, ר' ישראל 124
 בן אפרים, ר' עידן 160
 בן טובו, ר' משה 298
 בן יעקב, ר' צבי יהודה 300
 בן פורת, ר' אליעזר 157
 בנימין, ר' בנימין 69, 136
 בצרי, ר' עזרא 51, 148, 158, 241, 250,
 300, 310, 334
 בקשי דורון, ר' אליהו 19, 60, 149,
 224, 247, 270, 276, 278, 292, 302
 בר אילן, ר' נפתלי 211
 בר-אלי, ר' אריאל 329

- זנד, ר' יהושע זאב 285
 חזן, ר' אלעזר 298
 טובול, ר' יחיא 243
 טולידנו, ר' גבריאל 151
 טולידנו, ר' משה 334
 טישלר, ר' משה יוסף 166
 טנגבאום, ר' אלון 127
 טרגין, ר' אלי 71
 יוסף, ר' עובדיה 219, 306
 יורקוביץ, ר' ברוך בועז 232
 יפה-שלוזינגר, ר' אברהם 37, 74, 111, 276
 ישראל, ר' חיים יאודה 176
 הכהן, אביעד 237
 כהן, ר' אמוץ 249
 כהן, ר' ירמיה מנחם 45, 63, 64, 195,
 244, 240, 254
 כהן, ר' שמואל 325
 כפיץ, ר' רחמים 248
 כץ, ר' אריה 259, 301
 כץ, ישראל 84, 114
 לאו, ר' ישראל מאיר 101, 105
 לבוב, ר' יהושע השל 97
 לוי, ר' אליהו 42, 89, 120, 330
 לוי, ר' גדעון 3, 28, 165, 193, 266
 לוי, ר' משה 235
 לוין, ר' אברהם דב 16, 296
 לווינגר, אוריאל 147
 ליאור, ר' דב 273
 ליברמן, ר' אהרן 39, 43, 57, 94
 ליברמן, ר' יוסף 152, 173, 181, 191,
 197, 221, 231, 263, 267, 280, 335,
 336, 338
 לייזרזון, ר' שמחה בונם 40
 לנדאו, ר' דב 127
 מאזוז, ר' מאיר 235, 262
 מונסוניגו, ר' ידידיה 309
 מחפור, ר' בניהו 286
 מייזליש, ר' צבי הירש 202
 מייזלס, ר' אברהם עמרם 124, 130,
 131, 133, 143
 מיכלזון, ר' צבי יחזקאל 188
 משאש, ר' שלום 306
 משינסקי, ר' חיים 55
 נבון, ר' חיים 123, 138
 נבנצל, ר' אביגדור 184, 273
 נחמנסון, ר' יהודה ליב 4, 29
 סילמן, ר' יהודה 332
 סירירי, ר' יעקב ור' ראובן 309
 סלנט, ר' שמואל 103
 בר שלום, ר' אליהו 248, 327
 ברוידא, ר' חזקיה אברהם 117
 בריח, ר' נסים 93, 119
 בריסק, ר' מרדכי 242
 ברמן, ר' חיים פרץ 54
 ברנסדורפר, ר' מאיר 90, 189, 295
 ברקוביטש, ר' שלום אליקים גצל 1, 6,
 46, 50, 107, 121
 ברקוביץ, ר' יוסף מנדל 318
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 104, 317, 319
 גניזי, ר' יעקב 207
 גרובנר, ר' יחזקאל 9, 78, 88, 104, 137,
 154, 168, 174, 233, 282
 גרוס, ר' שמאי קהת 68
 גרוסמן, ר' שלמה זלמן 316
 גרטנר, ר' צבי 332
 גרין, יוסי 245
 גרינבוים, ר' אפרים 96
 גרינבלט, ר' אפרים 273
 גרינברגר, חיה 213
 גשטטר, ר' נתן 147
 דומב, ר' שמואל חיים 296
 דורי, ר' אברהם 289
 דיין, ר' בניהו 38, 128, 129, 142, 323
 דרור, ר' שמעון 260, 262
 הלפרט, ר' ירחמיאל צבי 145
 הלפרין, ר' לוי יצחק 339
 הלפרין, ר' מרדכי 58, 151, 170א',
 200, 219, 249, 256
 הרפס, ר' ישראל דוד 118
 הרצל, ר' שלום דובר 251
 הררי, ר' משה 30, 162, 304
 וזנר, ר' יצחק שמעון 7
 וזנר, ר' שמואל 112
 וונדר, ר' מאיר 205
 וידר, ר' אהרן 1
 ויינברג, ר' יצחק מנחם 209
 ויינברג, ר' נפתלי 135
 ויינגרטן, ר' יוסף דוד 5
 וייס, ר' אשר 8, 10, 13, 228, 260, 262
 וייס, ר' שלום נח 23
 ויינרוט, אברהם 53
 וייצמן, ר' גדעון 257, 274
 וליך, ר' יצחק אייזיק 203
 וסרמן, ר' אלחנן 122
 זביחי, ר' פנחס 175
 זילברשטיין, ר' יצחק 2, 22, 35, 36,
 103, 184, 210, 222, 226
 זולדן, ר' יהודה 326

- ספקטור, ר' יצחק אלחנן 47, 98, 153, 156, 192, 238, 239, 311, 313
 סתיו, אברהם 337, 341
 עמאר, ר' שלמה משה 253
 עמיחי, ר' יהודה 146
 פיינשטיין, ר' משה 137
 פילץ, ר' חיים יעקב 54
 פינטו, ר' שמואל 20
 פניקלשטיין, ר' ברוך ומיכל 185
 פלאג'י, ר' חיים 201
 פנחסי, ר' אליהו חיים 159, 160
 פנחסי, ר' שמואל 225
 פרויס, ר' משה 215
 פרינץ, ר' אלחנן נפתלי 12, 15, 21, 44, 66, 70, 79, 92, 106, 150, 163, 169, 208, 212, 217, 236, 315
 פרנקל, ר' יחיאל מיכל 52, 80, 109
 פרנקל, מאיר 157
 פרקש, ר' יצחק שלמה 190
 פרקש, ר' יקותיאל 273
 צבאח, ר' דוד 298
 הצרפתי, ר' וידאל 309
 קבסה, ר' יהודה 328
 קוטלר, ר' שניאור 122
 קופלנד, ר' אברהם 140
 קופרמן, יצחק 222
 קליהארא, ר' ישראל שמואל 312
 קליימן, פסח 157
 קליין, ר' מנשה 75, 139, 223, 252, 268, 269, 271, 273, 279, 294, 305, 306, 321, 340
 קליינמן, יוסף 113
 קניג, ר' דוד יהושע 16
 קנריק, ר' שרגא חיים 272
 קסלר, ר' מאיר 72
 רבינוביץ, ר' נחום אליעזר 199
 רבינוביץ, ר' שמואל 34
- רבינוביץ-תאומים, ר' אליהו דוד 103
 רוז, ר' אהרן 234
 רוזן, ר' ישראל 75
 רוזנברג, ר' מנחם 86
 רוזנטל, ר' יואב 80
 רוט, ר' אליעזר 147
 רחלזון, ר' נתן 204
 ריזל, ר' משה יוסף 77
 רייזמן, ר' יהושע השל 101
 רכניץ, ר' עדו 62
 רפפורט, ר' חיים 196, 214
 רקוב, ר' יעקב 95
 שורץ, אביהוד 56
 שורץ, ר' יחזקאל שרגא 48, 83
 שחור, ר' יהושע 207
 שטיין, ר' יצחק 339
 שטיינברג, ר' אברהם 206, 219, 230
 שטיינמץ, ר' נחמן יחיאל מיכל 14, 17, 18, 67, 73, 82, 85, 100, 102, 115, 134, 144, 155, 164, 167, 170, 172, 179, 187, 194, 258, 264, 265, 281, 283, 287, 288, 290, 291, 293, 299
 שטרנבוך, ר' אליהו 101
 שטרנבוך, ר' משה 219
 שכטר, ר' יצחק שמואל 24, 81, 178, 180, 198, 246, 297
 שלזינגר, ר' אליהו 61
 שלזינגר, ר' שמואל עקיבא 284
 שמאהל, ר' חיים שאול 49
 שמאהל, ר' יעקב דוד 27, 183, 324
 שפיגל, ר' יעקב שמואל 20, 203
 שפרן, ר' מנחם מנדל 332
 שרגא, ר' שי יצחק 59
 שרמן, ר' אברהם 331
 שרשבסקי, יהודה א 125
 ששון, ר' יעקב 220

מפתח הענינים

אבילות 189; אדם 206; אולטרה סאונד 199, 235, 339; אופניים 45; אחיות 22, 340;
 איברים 22, 52, 210, 227-229; איטר 4-8, 21, 119; איידס 31, 65, 292, 306, 310; אילם
 22; אינפוזיה 111, 112; איפור 150, 151; אישפוז 331; אלצהיימר 14, 115, 281, 299;
 אמבולנס 31, 61, 65, 325, 326; אמירה לנכרי 46; אנדרוגינוס 22; אצבע 12, 189; אקדח
 61; ארץ ישראל 173; אשכים 257-262.

בדיקת זרע 31; בושם 36; ביבליוגרפיה 205; ביופסיה 35; ביטוח 321, 322; ביציות 250,
 251; ביקור חולים 215, 216; בישול 74; בית חולים 2, 22, 35, 40, 65, 67-74, 118, 224,

234, 321; בית כנסת 31, 33, 35; בעל 162, 300; בריא 61; ברכת המזון 6, 36; בשר בחלב 128, 90; בתולים 155.

גבורת אנשים 297, 298, 304; גבס 10, 169; גוסס 220; גופות 233, 237; גט 239; גידם 5; גירושין 301-310; גלולות 157; גלות 338; גנטי 270; גרות 195, 196.

דולה 67, 71; דיאטה 118, 214; דילול 65; דכאון 185; דם 36, 75, 336; דנ"א 278; דפיברילטור 222.

הגומל 38; הדלקת הנרות 35, 42, 43; הומוסקסואלי 51; הומיאופתי 88; הידרוצל 262; היתר נישואין 238-242; המתת חסד 218; הסיבה 189; הפלות 98, 184, 303, 328, 337-341; הפסק טהרה 159-161; הפריית 31, 65, 158, 244-246, 252, 254, 255; הצלה 1, 53, 72, 231, 232; הקאה 128; הקפאה 252; הרדמה 192; השתלות 226-230; התעללות 332.

וגיניזמוס 170א; וולין 166; וטרינרי 127; ויטמינים 82, 87, 143.

זימון 36; זקנים 17, 31, 48, 65, 118, 120, 172-180, 279, 280, 282; זריקות 89, 133, 174; זרע לבטלה 263-265.

חבלות 84; חולים 22, 54-58, 108-115, 120, 121, 137, 142, 215-217, 238, 240, 308; חופה 296; חיסונים 213; חכם 28; חליבה 49; חליצה 312, 313; חמיר 283; חנוכה 121-119; חצוצרות 273; חציצה 166-170; חרש 65, 104, 122, 123, 239, 295, 306; חתימה 35.

טבור 81; טבילה 166-170, 195; טבעת 156, 158, 239; טלית 3; טלפון 35, 61; טעימה 23; טריפות 124-127.

יבום 245, 311; יד 83; יוד 76; יולדת 38, 42, 67-71, 97, 186, 187; יום טוב 35, 94-96; יום כיפור 100, 105-117; יוצר המאורות 20; יתוד 31, 65, 279-284; יין 91, 92, 94, 143.

כדורים 159-161; כהנים 26, 65, 189, 234-236; כויה 78; כולירע 204; כותל המערבי 34; כיבוד אב 173, 174; כימותרפיה 151, 275, 291; כלב 31, 33, 34; כליות 31, 226, 230, 231; כסא גלגלים 65, 118, 195; כרסת 286; כתובה 65, 298, 299.

לב 170, 222; לידה 31, 35, 185-187, 275, 293, 294; ליל הסדר 35, 91-93.

מאבד עצמו לדעת 137; מגילה 122, 123; מדבקה 66; מוות 219-223; מום 224; מורפיום 225; מזוזה 22; מח אחד 146; מחיקה 149; מחקר 233; מי שברך 29; מיטה 315; מילה 31, 188-194; מין העובר 246-248; מיעיים 65; מיקרו טסט 257, 258; מכשיר הנשמה 223; מכשיר שמיעה 104; ממזר 65, 244, 254; מניעת הריון 266-269; מסוק 226; מעוברת 116, 117, 243; מציצה 192; מקח טעות 16; מרפאה 35, 41; משפחה 57, 58; משקפים 3, 37, 235, 328-330.

נאמנות 208; נגיעה 164; נדה 154-165; נדרים 171; נזיקין 325-331; נחירה 118; נטילת ידים 36; ניתוח 35, 188, 210, 305; נכים 32, 45, 118; נכרים 63-65, 68, 72-74, 94; נעצים 44; נפילה 309; נקיון 18, 36; נשים 15, 106; נשימה 168.

סגולות 79, 144, 145, 201; סוכה 118; סומא 16, 20, 30, 31, 33, 34, 65, 95, 154, 163, 178, 312; סיגריות 136; סירוס 256, 271-273; סכרת 36, 113, 114, 202; סעודה 106, 194; ספר תורה 36.

עגונה 249, 277, 278; עגילים 169; עדות 314; עדשות 167; עור 296; עזרה ראשונה 236; עינים 148; עישון 135-142, 165; עצבים 287; עקרות 302; ערוה 19.

פגים 60; פדיון הבן 194, 197-199; פה 131; פונדקאית 243, 253, 274; פיקוח נפש 62-63; פלורוסנט 77; פנדיציט 261; פנויה 255; פנים 13; פסח 86-93; פסיכולוגיה 211; פצוע דכה 257-262; פצעים 153; פרות 76, 124-127; פריעה 191; פתיחת ההיכל 27.

צביעה 152; צדקה 182-184; צום גדליה 105; ציצית 1, 2; צרידות 24; צרעת 307.

קדיש 17; קונדום 276; קידושין 295; קיבה 328; קידוש 35; קידושין 239; קימה 178, 179; קינסילוגיה 146; קנין 318, 319; קעקע 147-150; קריאת שמע 3, 21, 22; קריאת התורה 22, 29, 30, 32, 101.

ראש 277; ראש חודש 85; ראש ישיבה 139; רגל 313; רופאים 35, 137, 156, 203, 210-207, 226, 327, 334; רחיצה 39; רחם 154, 156, 158, 268, 288; ריצה 118; רישום 81; רפואה 200-231; רקמות 31.

שביתה 31, 65; שביתת רעב 333, 334; שבע ברכות 297; שבר 9; שבת 35, 39-84, 189; שהחינו 37; שוטה 54, 239, 241, 242, 306, 317; שופר 104; שחיקת סממנים 46, 51; שחלות 270; שידוך 226, 285-291; שינוי מין 196; שיניים 90, 93, 118, 131, 316, 320, 335; שיעול 36; שירותים 35; שיתוק 189, 279, 290, 318; שכנים 316; שכר 48, 323, 324; שליח 129; שליח ציבור 107; שמאל 50; שמונה עשרה 25; שמות 193; שמן דגים 65, 132; שערות 152, 311; שחל קוכלארי 123.

תאומי סיאם 339; תהילים 181; תוכי 35; תחומין 40; תינוק 70; תספורת 85; תענית 97-101; תער 153; תפילה 18, 19, 22-25; תפילין 4-16; תפירה 126; תקיעות 65; תקשורת 56; תרופות 62, 80, 86-89, 95, 96, 129-134, 158, 278; תשעה באב 89, 102, 103.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. הטלת ציצית במקטורן של אנשי עזרה והצלה שיש לו ארבע כנפות. הרב אהרן וידר. **זרע יעקב**, ח"א, ס' ד, עמ' מ-מז, ציורים. ראוי להם להחמיר לעשות קרנות עגולות.
 2. חולה המאושפז בבית חולים ואין לו ציצית. הרב יצחק זילברשטיין. **ברכי נפשי**, ח"ב, ס' א עמ' תקצט-תרא.
- כששכן מוכן להקנות לו את שלו לחצי שעה, יבקש זאת לזמן התפילה. ס' ד-ה עמ' תרג: נסיעת הבן לישיבה, כשלא יהיה מי שיסייע לאביו המאושפז להתעטף בציצית ולהניח תפילין. הלובש בגד כעין טלית קטן לפני הניתוח פטור מציצית. ס' ז עמ' תרד: ביטול תפילה בציבור כדי לזכות חולה בציצית ותפילין. ס' ח-ט עמ' תרה: דיני ציצית לחולה בבית חולים. ס' י עמ' תרו: הרוצה להתעטף בציצית לפני ניתוח באשמות הבוקר. ס' טו עמ' תרח: ילד שמחלתו גורמת לו לאכול כמויות גדולות, אל יקשור ציציות.
3. ניקוי משקפים בטלית. הרב גרעון לוי. **גל עיני**, ח"א, ס' ח, עמ' מז.
- לקט דעות המתירים והאוסרים, וראוי להחמיר. בס' לה עמ' קלה הביא פוסקים שאין צורך להסיר את המשקפים בעת אמירת שמע ישראל.

4. **דיני איטר** יד בהלכות המצוות, עם מקורות וטעמים לאור פסקי רבותינו נשיאי חב"ד. יהודה ליב ויואל יאיר נחמנסון. רחובות, תש"ע, 10, 31, 20 עמ', הסכמות, הקדמה, קיצור דינים, הנצחות.
5. הלכות איטר. הרב יוסף דוד ויינגרטן. **דרכי הוראה**, יא, תש"ע, לד-מח. מכלול הדינים באפשרויות השונות, כולל הלכות גידם ומשותק.
6. איטר שהרגיל עצמו לעשות המלאכות בימין כל אדם. הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש. שו"ת **אגלי דבש**, ח"א, סי' ז, עמ' כג-כו. דיון במכלול דיני האיטר. בס"י טו עמ' פא-פד השיב על אחיזת איטר כוס ברכת המזון בימין שלו שהיא שמאל כל אדם.
7. הנחת תפילין באיטר שמרגיל עצמו בימינו. הרב יצחק שמעון ווזנר. שו"ת **זרע יעקב**, ח"א, סי' א, עמ' טו-יח. סיכום ההלכות לגבי הנחת תפילין.
8. איטר יד שנפגעה ידו השמאלית מחמת ניתוח. הרב אשר וייס. **דרכי הוראה**, יא, תש"ע, קמו-קמז. נראה להכריע כדעת האחרונים שאם החולשה שבשמאלו בלתי הפיכה שיניח בשמאלו.
9. נשברה ידו השמאלית, והרופא שחבשה הזהירו שלא יזיז את ידו חודש. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' ד, עמ' כח-לא. יניח התפילין על ימינו, וישנה את הקשר של יו"ד אם זה בנקל.
10. הנחת תפילין על יד מגובסת. הרב אשר וייס. **דרכי הוראה**, יא, תש"ע, קמד-קמה. יניח על הגבס בלי ברכה בהשתדלות לכיון כנגד מקום התפילין, ויברך על של ראש שתיים.
11. נשמטה ידו השמאלית ואינו יכול להניח עליה התפילין. הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש. **אגלי דבש**, ח"א, סי' ז, עמ' כג-כו. יניח התפילין על יד ימינו.
12. כריכות עם תפילין לקטוע אצבע. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' ה, עמ' 35-36. חייל שנפצע במלחמה וקטעו לו את האצבע האמצעית, יכרוך על האצבע שלידה.
13. מקום הנחת תפילין של ראש. הרב אשר וייס. **דרכי הוראה**, יא, תש"ע, קמח-קמט. הנולד כשפניו מעוותות ואם יניח באמצע רוחב הראש לא יהיו בין העינים, יעדיף להניח בין העינים אף אם לא יהיו מכוונים לאמצע הראש.
14. חיוב חולה אלצהיימר בתפילין. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"א, סי' ב, עמ' כה-כו. אין טעם להחמיר עליו ולהניח לו כשאנו יודע לשמור את גופו בנקיות.
15. הנחת תפילין לחולה על ידי אשה או עובד זר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. שו"ת **אבני דרך**, ח"א, סי' ז, עמ' 40-44. חולה שאינו יכול להניח תפילין לבד יבקש יהודי גדול לסייע לו, וכשאי אפשר יסייעו לו אשתו או בתו ועדיף משיייע לו נכרי.

16. תביעת סומא למקח טעות בתפילין. הרבנים אברהם דב לוין, מרדכי אייכלר, דוד יהושע קניג. **פסקי דין-ירושלים**, יב, קיד-ק"ח.
- קנה ויאלם עבור תפילין מהודרים וכעבור ארבע שנים נמצאו כמה פסולים בפרשיות שצריך לתקנם, נראה לבית הדין שניתן לתקן אותם שיהיו כשרות אף לכתחילה.
17. אמירת קדיש בלחש על ידי אבלים זקנים וחלשים שאין הציבור שומע אותם. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' ח, עמ' כד-כו.
- לא יאמרו קדיש בתוך התפילה כשצריך להוציא הרבים ידי חובתם, אבל קדיש יתום אפשר לומר כשיש לפחות אחד העונה.
18. גוף נקי לתפילה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **שו"ת משיב נבונים**, ח"א, סי' ג, עמ' כו-ל.
- פרטי ההלכות כשאנו יכול לנקות את גופו כראוי, או כששותה משקה שיועיל לאחר זמן.
19. תורה ותפילה כשלב רואה את הערוה. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' ה, עמ' לח-מו.
- ביורר ההלכה של לבו רואה את הערוה, ואם פלסטר חוצץ.
20. תשובת ר' שמואל בן חיים פינוטו בענין סומא בברכת יוצר המאורות ובורא מאורי האש. הרב יעקב שמואל שפיגל. **פתחי תפילה ומועד**, 92-101.
- ביורר ההבדלים איזו ברכה יברך הסומא ואיזו לא.
21. קריאת שמע לאיטר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' ט, עמ' 47.
- גם איטר יססה את ענינו בקריאת שמע ביד ימין הגם שהיא עם תפילין. -בסי' עח עמ' 248 השיב על הסבת איטר בליל הסדר.
22. להעיר חולה מסוכן אחרי ניתוח כדי לקרוא קריאת שמע. הרב יצחק זילברשטיין.
- ברכי נפשי**, ח"ב, סי' ו עמ' תריד.
- לא יעוררוהו בזמן ההתאוששות, כי השינה חשובה מאד עבורו. -סי' ז עמ' תרטו:
- חולה שטופל כל הלילה, יתפלל לפנות בוקר שמונה עשרה תחילה ואחר כך קריאת שמע. -סי' ט עמ' תרטו-תריז: ספק אם המסיע חולה מסוכן לבית חולים באמצע קריאת שמע יכול גם לדבר. גם מי שנאנס אחרי ניתוח ומי רגליו שותתים, יאמר ריבונו של עולם. -סי' י עמ' תריז: אדם המוציא אילם בקריאת שמע, לא יצא מעירו כשהוא היחידי במקום. -סי' יד עמ' תריט: גם מרובה איברים יאמר אמן לפני קריאת שמע כאשר. -סי' טו עמ' תרכ: אין נאמנות לאחות סיעודית דתיה שבעלה מחלל שבת. -סי' כ עמ' תרלח: חיוב בית חולים במוזוה. -סי' כב עמ' תרפ: קריאת התורה ברופאים שעסקו כל השבת בפיקוח נפש, והגיעו למנוחה לפנות ערב. -סי' כה עמ' תרפג: חיוב האב ללמד תורה בשכר את בנו האנדרוגינוס. -סי' ל עמ' תרפו: קיבל עליו לקיים כל יום מצות ושננתם לבניך וחלה.
23. טעימה לפני התפילה, התקיעות ועשית מצוה. הרב שלום נח וייס. **שו"ת בנין שלום מועדים**, סי' כג, עמ' קמד-קסו.
- מי שמוכרח לאכול לרפואה קודם התפילה, יקרא לפחות קריאת שמע.

24. בעל תפילה שמרגיש יובש וצרידות וצריך לשנות באמצע התפילה. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חכ"ו, סי' א, עמ' לג-מה.
- שנה לפני התפילה בברכה, אין השתיות הבאות נחשבות הפסק.
25. רופא שעומד באמצע שמונה עשרה ונקרא להציל חבירו. הרב דוד בלוס. **המאור**, תלה, תש"ע, לד-מ.
- כשחבירו סובל יסורים גדולים הגם שאין בהם סכנה, יפסיק כדי לעזור לו מבלי לדבר.
26. כהן פרמדיק. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ט, סי' ד, עמ' 34-36.
- כשהפצוע מת תחת ידו כתוצאה מטיפול שגוי יפרוש במהירות מטומאת המת, ורשאי לשאת את כפיו.
27. פתיחת ההיכל כסגולה ללידה קלה. הרב יעקב דוד שמאהל. שו"ת **רבני אירופה**, סי' ג, עמ' טז-יח.
- קנה פתיחת ההיכל לשם סגולה, ומשנאבד המפתח קראו בתורה דרך הסורג, חייב לשלם את דמי הקניה כי נתקיימה הסגולה.
28. המנהג ללכת לחכם לבקש רחמים על החולה. הרב גדעון לוי. שו"ת **גל עיני**, ח"א, סי' ל, עמ' קי-קטו.
- אוסף מקורות שיש ללכת לחכם שיתפלל על החולה, או לרבו.
29. אמירת מי שברך לחולה בקריאת התורה. הרב יהודה ליב נחמנסון. **פעמי יעקב**, עד, תש"ע, עו-פ.
- אין לומר אלא על חולה אנוש במחלה שיש בה צד סכנה, ולא על חולי שיגרתי חולף.
30. עלית סומא לתורה. הרב משה הררי. שו"ת **פני משה**, או"ח, סי' א-ד, עמ' א-כו.
- התכתבות עם הרב חיים משה אלישר כיצד היה המנהג בצפת ובירושלים.
31. חתימת עיוור על תעודת רווקות. הרב מרדכי אליהו **שו"ת הרב הראשי** תש"נ-תשנ"ג, סי' ו, עמ' 28-29.
- כשמכיר טביעת קולו יכול להעיד עליו. בסי' מא עמ' 106-107 התיר לבעל לעבור בדיקת זרע. בסי' מג עמ' 110-111 השיב על הכנסת כלב נחיה לבית הכנסת. בסי' נג עמ' 132-133 כתב שהשתלת כליה מצוה. בסי' סח עמ' 164-165 השיב על יצוא רקמות עור להשתלות. בסי' צ עמ' 214-215 הסכים לטיפול של הפריית מבחנה. בסי' צד עמ' 222-223 ענה על יחוד באמבולנס. בסי' קלח עמ' 316-317 השיב על לקיחת עובד זר כעזרה לקשיש. בסי' קמב עמ' 324-325 ענה למוהל על סכנת הידבקות באידס בברית המילה. בסי' קמד עמ' 328-330 התיר לחייג בשינוי לבטל קריאת אמבולנס. בסי' קס עמ' 362-363 נשאל על הגדלת מירוחים בין הלידות. בעמ' 181 פסק הלכה בענין שביתת הרופאים.
32. קריאה בתורה על ידי נכה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ט, סי' ו, עמ' 46-50.
- יכול לעלות לתורה גם כשאינו יכול לעמוד, וכשאין אחר יכול להיות בעל קורא.
33. כניסה לבית כנסת עם כלב עיוורים. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ב, או"ח, סי' יד, עמ' לג.

עדיף לקושרו בחוץ או להכין לו מלונה בפנים, וינקו מיד מה שמטנף.
 34. הכנסת כלב נחיה לרחבת הכותל המערבי. הרב שמואל רבינוביץ. **תחומין**, כט, 487-493.

סדרני הכותל הונחו למצוא מקום איחסון לכלב, ולהוליך את העיור למקום התפילה ליד הכותל.
 35. עשית מרפאה בבית כנסת בימי חירום. הרב יצחק זילברשטיין. **ברכי נפשי**, ח"ג, תרלח.

מותרת רק במקום פיקוח נפש-בעמ' תרמט התיר להשתמש בשירותים שבבנין ישיבת חכמי לובלין שהפך לבית ספר לרפואה, כי באו בה פריצים ויחללוה מקדושתה-בעמ' תרסה התיר להינתח ביום ששי בבוקר על ידי צוות רענן, הגם שיצטרכו למחרת לחלל שבת עליו-בעמ' תרעג דן במי ששתה יין של קידוש ואכל סעודה נגד דעת הרופאים-בעמ' תרעז הלכות קידוש לחולה שאינו יכול לאכול מזונות או לשתות יין-בעמ' תרפ התיר לטלפן על ידי נכרי או בשינוי לזקן הכלוא בבית נצור, ומודאג מדוע בניו אינם באים-בעמ' תרפא יעץ לשלם לבית חולים נכרי עבור יום אישפוז נוסף אחרי ניתוח לב פתוח, לבל יצטרך להשתחרר בשבת-בעמ' תרפב השיב שרופא שהביא חולה לבית חולים, ונשאל על חולה בעיר מגוריו וענה שמיד יגיע-נהג כשורה-בעמ' תרפג פסק הרב יוסף שלום אלישיב שרופא שצריך בשבת לאשר תרופה או בדיקה, יחתום בידו ולא בחותמתו-בעמ' תרפט כותב שלא ברור שרופא שנאלץ לנסוע בשבת, עדיף שישע בכביש הראשי. ספק אם רופא שניתח בשבת כשלא היה נחוץ והזיק, אם חייב לשלם-בעמ' תרחצ-ט הסביר פסיקת ה"ט"ז לפנות בשבת לרופא ישראל בסכנה מבוררת. מותר להדליק נר בשבת כדי שהחולה השכיב מרע יוכל לומר וידוי-בעמ' תש כתב שיתכן שצריך לחלל שבת כששומעים תוכי הצוות שיש שם חולה-בעמ' תשד הורה ללדת בבית חולים לא דתי, ולא לנסוע לעיר אחרת לבית חולים דתי-בעמ' תשיג התיר לחולה לצאת מבית החולים לביתו ליום טוב, כשחושב שיוכל להישאר שם כל החג ולא יזדקק להחזירו לבית החולים-בעמ' תשיז קבע שמצוה להיות בליל הסדר עם חולה בודד בבית החולים, הגם שמפסיד את חווית החג בבית עם משפחתו-בעמ' תשיט הורה שלא לעשות ביופסיה סמוך לחג כשאין זה דחוף, אלא בחול המועד באופן שהתשובה תגיע אחרי החג.

36. חולה שגופו לא נקי ולא יכולים לנקותו. הרב יצחק זילברשטיין. **ברכי נפשי**, ח"ב, סי' יא, עמ' תרנב.

יטול ידיו ויאכל מבלי לברך ברכה ראשונה וברכת המזון-סי' יב-יג עמ' תרגג-תרנד: זימון בבית חולים עם עולים חדשים שאינם יודעים כלל מהו זימון. ברכת המזון בשלימות תוך כדי טיפול בחולה-סי' יט עמ' תרנז: חולה סוכרת שאוכל עוגת דבש מתוקה המזיקה לו יברך ברכה ראשונה-סי' כ-כא עמ' תרנח: חולה שנדרם במיטתו תוך כדי סעודתו והתעורר. חולה שאכל פחות מכזית ושבע-סי' כב עמ' תרנט: חולה המתקשה מאד לברך ברכת המזון-סי' כה-כו עמ' תרס: אין לכבד בזימון מי שמשתעל ורוקק וכדומה, ובבית חולים מותר. חולה שקשה לו לברך את כל ברכת המזון-סי' כז עמ' תרסא: חולה שנדרם מעייפות באמצע ברכת המזון, וכשהתעורר אינו זוכר באיזו ברכה עומד-סי' כט עמ' תשטז: ספר תורה שהעצי חיים בולטים לתוך חדרו של חולה-סי' ג עמ' תשכד: לקחת דם

- ללא ידיעת בעל הדם, כדי לברר מצב בריאותו לצורך שידוכין. סי' טו עמ' תשמח: תלמיד חכם חולה הרוצה להריח בושם, ואינו יודע אם יש לו עיקר.
37. ברכת שהחיינו על משקפיים. הרב אברהם יפה-שלוזינגר. **באר שרים**, ח"ז, סי' לה, עמ' קס.
- יכול לפוטרו בפרי חדש או שיברך בלי שם ומלכות.
38. ברכת הגומל ליולדת תוך שלושים יום. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חט"ו, סי' ה, עמ' לג-מא.
- מכלול הדעות אם מברכות ומתי מברכות.

ב. שבת

39. רחיצה בערב שבת לאנשים עם מוגבלויות. הרב אהרן ליברמן. **הברכה**, ו, תש"ע, קכא-קכז.
- אף כי אינה חובה ראוי להשתדל לקיימה, ומצוה רבה עושה.
40. **בשבילי בית הרפואה**: דיני שבת, מדור מידע מהנעשה בבתי חולים בשבת, תחומי שבת במרכז הארץ. הרב שמחה בונם לייזרזון. ירושלים תש"ע, 22, 236 עמ', הסכמות, הנצחות, מבוא, מפתחות.
41. **הפעלת מרפאה בשבת**, הנחיות הלכתיות. קציני הרבנות הצבאית בתיאום עם מפקדת קצין רפואה ראשי. בסדרת הלכה כסדרה. תל אביב, משרד הבטחון, תש"ע.
42. יולדת המדליקה נרות בבית החולים. הרב אליהו לוי. **מנחת אליהו**, ח"ג, סי' כ, עמ' פכ-פד.
- חייב הבעל להדליק בביתו בברכה.
43. הדלקת נרות שבת בבית חולים. הרב אהרן ליברמן. **המאור**, תלג, תש"ע, נה-נז.
- כשהמאושפזת אינה יכולה להגיע לדלפק האחיות, אין לה להדליק הנרות בחדרה ונכרית תוציאם החוצה, אלא תעשה את בעלה שליח להדליק בבית, או שתסמוך על פנס המופעל על ידי מצבר.
44. הוצאת נעץ מלוח שעם כדי ליטול את רשימת החולים להתפלל עליהם בקריאת התורה. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' נה, עמ' 186-191.
- מותר להסיר הנעץ כשהלוח אינו מחובר לקיר, אבל לא להחזירו אחרי שהתפללו.
45. הליכה לנכה בשבת עם אופניים מיוחדים. הרב ירמיה מנחם כהן. **והרים הכהן**, ח"ד, סי' יג, עמ' מא-מג.
- בתנאים מסויים יש להקל לילד נכה, שנכרי יקחנו לבית הכנסת באופניים כאלו.
46. אמירה לנכרי לצורך אדם בריא כשיש לחוש שאם לא יעשו לו עכשיו המלאכה יבוא לידי סכנה. הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש. **אגלי דבש**, ח"א, סי' לו, עמ' רכו-רלא.
- ביורר ההלכה אם האמירה מותרת. -בסי' לו עמ' רלב-רלז עוסק בגזירת שחיקת סממנים לצורך חולה שאין בו סכנה בשבת.
47. שכר שבת לרופא. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' ט, עמ' 7-1.
- רשאי לתבוע שכרו אחר השבת.

48. שכר שבת למי שמטפל בזקנים. הרב יחזקאל שרגא שורץ. **זרע יעקב**, ח"א, סי' מז, עמ' דש-שז.
- דרכי ההיתר לשלם בדרך מתנה, התנאה וכדומה.
49. חלב אם בשבת. הרב חיים שאול שמאהל. **רבני אירופה**, סי' לו, עמ' קטו-קטז.

אסור להוציא חלב לתוך כלי במקום שאין צער לאשה.
50. עשית מלאכה בשמאל בשבת. הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש. **אגלי דבש**, ח"א, סי' לג, עמ' קצו-רט.

בירור ההלכה אם גם בשאר המלאכות חוץ מכתיבה העשיה בשמאל היא שינוי.-

בסי' לה עמ' ריח-רכז דן בחולה שיש בו סכנה אם עדיף שהחולה עצמו יעשה המלאכה.
51. גזירת שחיקת סממנים. הרב עזרא בצרי. **שערי עזרא**, ח"ג, או"ח, סי' יז, עמ' כח-לד.

שיעור בטעמי הגזירה ופרטיה עם מסקנות להלכה.-בסי' יט עמ' לו-לז הורה לרחק כהן הומוסקסואלי מתפילה בציבור ועליה לתורה.
52. חילול שבת על כאב באבר פנימי. הרב יואל יחיאל מיכל פרנקל. **נור התורה**, כב, תש"ע, רמו-רמח.

דינו כמכה של חלל, ומחללים עליו את השבת.
53. **החיים בהלכה**, עקרונות יסוד ומקרי גבול (בעניני פיקוח נפש, חובה ההצלה וההסתכנות). אברהם וינרוט. ירושלים, פלדהיים, תש"ע, 341 עמ'.

עשית כל צרכי חולה שיש בו פיקוח נפש. הרב חיים פרץ ברמן. **נור התורה**, כב, תש"ע, קכט-קלב.
- דיון בדעת הרמב"ם והמגיד משנה.-בעמ' קסה-קסט דן הרב חיים יעקב פילץ בספיית איסור לשוטה.
55. חילול שבת לחולה שיש בו סכנה. הרב חיים משינסקי. **מורשה להנחיל**, תש"ע, רעח-רפב.

בירור השיטות אם לחלל עליו שבת בדבר שבמניעתו לא תהיה סכנה.
56. פיקוח נפש תקשורתי. אביהוד שורץ. **תחומין**, ל, 87-94.

רבנים נחלקו אם מותר רק איסור דרבנן או גם דאורייתא.
57. נסיעה בשבת לצורך חולה המבקש שבני משפחתו יבואו אצלו. הרב אהרן ליברמן. **הברכה**, ה, תש"ע, קנא-קסא.

אין להקל רק אם נתברר בודאי שנוגע לפיקוח נפש לפי ראות עיני המורה.
58. חילול שבת לצורך שהיה רצופה ליד החולה בבית החולים. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **רבני אירופה**, סי' לה, עמ' קט-קיא.

מותר לקרוב של חולה שיש בו סכנה לחלל שבת כדי לשהות ליד מיטת החולה, כשיש אפילו ספק שזה ייטיב עם החולה.
59. חילול שבת במקום פיקוח נפש אחרי שחלפה הסכנה. הרב שי יצחק שרגא. **רבעון קרית ספר**, 43-44, תשס"ט, פד-צ.

הורה הרב יוסף שלום אלישיב שאין לחלל שבת אלא כדי הצורך כדי לסלק את הסכנה.
60. הצלת חיי פגים באינקובאטור. הרב אליהו בקשי דורון. **תחומין**, ל, 115-119.

חובה לטפל בפגים מהשבוע ה-24 להריון שאז יש סיכוי לחיים.

61. היתר של פיקוח נפש לבריא בשבת. הרב אליהו שלזינגר. **הברכה**, ו, תש"ע, ל-לו.
תשובות לשאלות על נסיעת בריא באמבולנס שמסיע חולה; העושה עצמו כחולה כדי שיקחוהו באמבולנס; המטלפן במוצאי שבת לרופא בארצות הברית שאצלו עוד שבת; המאיים באקדח על חבירו שיבשל לו בשבת.
62. הוצאת ממון לצורך הצלת חיים. הרב עדו רכניץ. **תחומין**, כט, 374-369.
יכול ליחד להגביל עצמו בתרומותיו לתרופות שאינן כלולות בסל הבריאות, וגם הציבור אינו חייב להקדיש את כל תקציביו לצורך זה.
63. לרפא גוי בשבת. הרב ירמיה מנחם כהן. **רבני אירופה**, סי' לו, עמ' קיב-קיד.
כשהרופא אינו יכול להשתמש בקלות מחויב לרפא גם חולה שאינו יהודי, ויעשה כל מלאכה באופן של אינה צריכה לגופה ובחינם.
64. רפואה לנכרי בשבת. הרב ירמיה מנחם כהן. **והריס הכהן**, ח"ד, סי' יד, עמ' מג-מד.
כשאינו יכול להשתמש ירפא בלי שכר, ובאופן של מלאכה שאינה צריכה לגופה.
65. רופא יהודי המטפל בשבת בשאינם יהודים. הרב מרדכי אליהו. **שו"ת הרב הראשי תשמ"ח-תשמ"ט**, סי' י, עמ' 39-38.
מותר לטפל בהם משום דרכי שלום, וילמדו מה עליהם לעשות בשינוי-בסי' יט עמ' 62-63 השיב על כהן הרוצה להתנדב לקורס חובשים. - בסי' כד עמ' 74-75 הוראות כיצד ינהג חולה מייעים בתפילה. - בסי' קג עמ' 264-265 התיר לבעל תוקע ותיק שהסתמא להמשיך לתקוע. - בסי' קכג עמ' 310-311 הורה שאין איסור יחוד כשמתנדבת מטפלת בפצוע באמבולנס ויש נהג. - בסי' קלג עמ' 330-331 לא איפשר לעיוור להעיד על רווקותו של ידידו. - בסי' קעג עמ' 414-415 כתב שמותר לבצע הפריה מלאכותית כשאין חשש עירבוב. - בסי' קעד עמ' 416-417 הכללים עד כמה חייב הציבור לסייע לטיפול רפואי בחוץ לארץ. - בסי' קפ עמ' 434-435 פסק שהנולד לששה חודשים וארבעה ימים אחרי הגירושין אינו מזמור, ובדיקה רפואית לא תשנה זאת. - בסי' קפו עמ' 448-450 הקל בכסא גלגלים המיוצר במיוחד עבור נכים. - בסי' קצו עמ' 478-481 השיב על הפריה מלאכותית ודילול עוברים. - בסי' קצז עמ' 482-483 הסכים שישולם שכר מופחת עבור עבודת קשישים ומוגבלים. - בסי' רד עמ' 502-503 השיב על כשרות שמן דגים להכנת קפסולות רפואיות. - בסי' רה עמ' 504-505 אסר לעשות הפריית מבחנה מתורם זר. - בסי' ריא עמ' 516-517 לא התיר לזקן לנסוע לבית כנסת עם אנשים שבמילא נוסעים. - בסי' ריט עמ' 533-532 ענה שתשלום על עבודה בבית חולים בשבת יהיה בהבלעה. - בסי' רכא עמ' 536-537 פסק שחולה איידס חייב להישמע להוראות הרופאים, ולשמש בנתיק בלי שום נקב. - בסי' רכט עמ' 556-557 הורה לערוך כתובת חרשין לזוג חרשים-אילמים שנישאו בטעות בכתובה רגילה. - בעמ' 69 קריאה לרופאים שלא לפתוח בשביתה. - בעמ' 277 קריאה לסיום מידי של שביתת מגן דוד אדום. - בעמ' 451 איסור לתרום זרע לבתי חולים. - בעמ' 491 התייחסות לשביתת האחיות.
66. שימוש במדבקה למניעת הריון בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' נח, עמ' 197-198.
מותר להסיר המדבקה בשבת, ומי שמדביקה חרשה אחרי הטבילה יש לה על מי לסמוך.

67. יולדת שבת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' כח, עמ' עד-עו. יכולים לנסוע עמה לבית החולים, וכן לקרוא למסייעת כשמפחדת בלעדיה.
68. נסיעה לבית חולים בשבת. הרב שמאי קהת גרוס. **הישר והטוב**, ט, תש"ע, שכה. אם שצריכה לנסוע עם ילדה הקטן לבית החולים, יש להקל לבעלה להצטרף אליה. בעמ' שכח יעוץ להשאיר תמיד בבית אש דלוקה, שממנה יקח העובד הזר המטפל באדם מוגבל.
69. נסיעת ההורים עם היולדת אף כי אולי לא תצטרך להם. הרב בנימין בנימין. שו"ת **ידיד ה', ח"א, סי' ו**, עמ' סא-סו. מותר להם ללוות אותה במיוחד בלידה הראשונה, אלא אם כן אומרת בפירוש שאינה רוצה שיבואו עמה.
70. הסעת יולדת בשבת על ידי בעלה או באמבולנס. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' סד, עמ' 209-211. לדעת הרבה פוסקים עדיף שהבעל יקח את אשתו, אבל לשיטת הרמ"א עדיף על ידי גוי אם אין חשש שיתעצל. בס"י סה עמ' 212-222 פירוט ההלכות של הטיפול בתינוק בשבת.
71. תומכת לידה (דולה) בשבת. הרב אלי טריגין. **תחומין**, ל, 129-138. מותר להזעיק דולה בשבת גם כשזה כרוך באיסורי תורה, ואין אפשרות לצמצם באיסורים.
72. חזרת אנשי רפואה והצלה לביתם בשבת. הרב מאיר קסלר. **רבעון קרית ספר**, 47-48, תש"ע, לו-לט. לדעת הרב יוסף שלום אלישיב גם בהליכתם ישתדלו לקחת נהג גוי, ומעיקר הדין חזרתם צריכה להיות על ידי גוי דוקא.
73. חזרה הביתה לחולה שנתרפא או מעוברת שעדיין לא הגיע זמנה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' כז, עמ' עא-עד. דינם כחולה שאין בו סכנה, ויכולים לחזור עם נכרים.
74. אכילת משמשי חולה ממה שבושל בשבת בבית החולים לחולה שיש בו סכנה. הרב אברהם יפה-שלינגר. שו"ת **באר שרים**, ח"ז, סי' פב, עמ' שמז-שנא. אין להקל לבריא ליהנות ממה שבושל בשבת ואפילו על ידי נכרי.
75. רופא המוציא טיפת דם יותר ממה שצריך. הרב מנשה קליין, לרב ישראל רוזן. **משנה הלכות**, ח"ז, סי' קעב, עמ' שכ-שכב. ראוי לדקדק לקחת דם רק כפי הנחוץ ולא יותר מדי.
76. חיטוי עטין הפרה ביד בשבת. הרב דוד אייגנר. **אמונת עתיך**, 84, תש"ע, 69-74. בבהמה לא גזור על שחיטת סממנים, ולכן מותר לעשות לה פעולות שמטרתן מניעת הדבקתה במחלות. -בחו' 85, עמ' 58-63, כתב על צינור פרות ברפת בשבת.
77. איזו תאורה להעדיף בהדלקת אור לצורך חולה. הרב משה יוסף ריזל. **רבעון קרית ספר**, 43-44, תשס"ט, נז-נט. סדר העדיפויות להדליק תחילה פלורוסנט, וכשאי אפשר ידליק נר, ורק לבסוף נורת חשמל.

78. הנחת קרח על כויה בשבת. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' כד, עמ' קיח-קכא.
מותר להניח קרח, כי זה אינו מרפא רק משמר שהדלקת לא תתפשט.
79. רפואה סגולית בשבת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' מט, עמ' 150-151.
הלובש שרשרת סגולית המרפאת את גרונו ומקלה על בליעתו ונתאמתה כמסייעת, יכול להשתמש בה בשבת, ואף לטלטלה במקום שאין עירוב.
80. פרטי דינים בגדר רפואה שאינה ידועה. הרב יואל יחיאל מיכל פרנקל. **בית אהרן וישראל**, קמז, תש"ע, קמט-קנא.
ביוררים מתי מחללים שבת או מתירים איסור דרבנן בשביל תרופה שאינה ידועה. -בעמ' קמב-קמג כתב הרב יואב רוזנטל על רופא חולי עמו ישראל.
81. איסוף דם טבורי בשבת. הרב יצחק שמואל שכטר. **בית הלל**, מב, תש"ע, סה-עא.
עדיף כשאפשר שהארגון הלוגיסטי ייעשה על ידי אחות נכרית, ואם לאו על ידי ישראל גדול. לכתחילה יעשו את הרישום בעט שכותב בדיו נסתר או בשינוי.
82. ויטמינים בשבת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' כו, עמ' סט-עא.
מותר ליטול בשבת גם כשהוא בריא.
83. החזרת יד שנשמטה למקומה בשבת. הרב יחזקאל שרגא שורץ. **זרע יעקב**, ח"א, סי' עד, עמ' תקכא-תקכה.
כללי ההלכה אימתי מותר בשבת.
84. טיפול בחבלות בשבת-פריקה, נקע ושבר. ד"ר ישראל כץ. **תחומין**, ל, 29-33.
הלכות פריקת מרפק או כתף, נקע ברגל וחשד לשבר, חבלת ראש.

ג. מועדים

85. תספורת בראש חודש. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"א, סי' יד, עמ' נב-נג.
יכולה אשה להסיר את שערות הגוף או הרגלים בראש חודש, ואינה עוברת בזה על צוואת רבי יהודה החסיד.
86. כשרות התרופות לפסח. הרב מנחם רוזנברג. **רבני אירופה**, סי' מג, עמ' קלז-קמ.
מעיקר הדין מותר לבלוע כל תרופה אף לחולה שאין בו סכנה, אבל נוהגים להחמיר לחפש תחליפים הנקיים מחשש חמץ.
87. תרופות וויטמינים לפסח שמעורב בהם חמץ. הרב אליהו לוי. **מנחת אליהו**, ח"ג, סי' לח, עמ' קסו-קעג.
אין להשתמש בתרופות המיוצרות בפסח על ידי ישראל. ויטמינים הנחוצים לרפואה, יכול לקחתם אם אינם טעימים לחיך.
88. תרופות הומיאופתיות בפסח. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' ל ד, עמ' קנא-קנד.
הרופאים בארצות הברית אינם מחשיבים זאת לתרופה, וישאל את רופאי אירופה.
89. זריקות בפסח לחולה שאין בו סכנה כשיש בהן תערובת חמץ. הרב אליהו לוי. **מנחת אליהו**, ח"ג, סי' מ, עמ' קעז.

- מותר לקבל זריקות כאלו מפני שאין זה דרך הנאתן. בס"י נו עמ' רי התיר למעוברות ומיניקות לאכול בשר ולשתות יין בליל עשירי באב.
90. שיניים תוחכות לגבי איסור חמץ ובשר בחלב. הרב מאיר ברנסדורפר. **בית ועד לחכמים**, ד, תש"ע, עא-עד; **קול התורה**, סט, תש"ע, טז-כא.
- ראוי שלא לאכול חמץ חם כ"ד שעות לפני פסח. לכתחילה ראוי לכל ירא שמים להתקין שתי מערכות שיניים לבשר ולחלב.
91. חולה בסדר פסח. הרב מרדכי אליהו. שו"ת **מאמר מרדכי**, ח"ב, או"ח, סי' מ, עמ' פח.
- הוראות כיצד ינהג בכזית המצה ובשתיית היין.
92. חולה בליל הסדר. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' פ, עמ' 251-252.
- כשאנו יכול לשתות יין ואפילו לטעום מעט, ישמע מאחרים שיוציאוהו ידי חובה וישתה מחמר מדינה.
93. ציחצוח שיניים אחרי אכילת האפיקומן. הרב נסים בריח. שו"ת **מועדי נסים**, ח"ב, סי' פט, עמ' 323-330.
- מותר לצחצח את השיניים אחרי ליל הסדר, ומוטב שיעשה זאת אחר חצות.
94. בית שגר בו גוי לסייע לחולה סיעודי, ונזכר בליל יום טוב שהיין אינו מבושל. הרב אהרן ליברמן. **המאור**, תלד, תש"ע, כב-כו.
- ינסה להצניע את היין בחדר נעול, ואם אי אפשר יכול לבשלו.
95. הוצאת מקל ותרופות ביום טוב. הרב יעקב רקוב. **קול התורה**, סה, תשס"ח, קר-קיא.
- אין להוציא תרופות בשביל חולה שאין בו סכנה מכיון שאינו שווה לכל נפש, ומקל היה מותר לסומא אם לא הטעם של דרך חול וזלזול יום טוב.
96. לקחת תרופות ביום טוב שני. הרב אפרים גרינבוים. **זרע יעקב**, ח"א, סי' קג, עמ' תשכח-תשל.
- יש להתיר אפילו במיחוש בעלמא.
97. תענית יולדת בשלושת הצומות. הרב יהושע השל לבוב. **עיונים בתעניות**, ח"א, צ-צב.
- יולדת כל שלושים יום, אף שאינה מצטערת או חולה קצת, אינה צריכה להתענות בג' הצומות.
98. הפילה פעמיים מחמת התענית. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' כז, עמ' כא.
- תאכל אף ביום כיפור בגלל סכנת הולד וסכנתה שלה.
99. המתענה על חולה ומת אם צריך להמשיך תעניתו. הרב ישראל מנחם אלתר. **עיונים בתעניות**, ח"א, תה-תיב.
- בירור שיטות הראשונים אם צריך להשלים את התענית.
100. חלוש בטבעו וירדע שאם יעבוד לפרנסתו ביום התענית לא יוכל להשלים התענית. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבוניס**, ח"ב, סי' לה, עמ' צב-צד.
- ישב בטל ואל יבטל התענית. ביום כיפור ישאר בבית, ואל יצא לבית הכנסת.
101. מי שאינו מתענה מחמת חולי אם מותר לו לעלות לתורה. הרבנים יהושע השל רייזמן, ישראל מאיר לאו, אליהו שטרנבוך. **עיונים בתעניות**, ח"א, רצג-רצט.
- בירור טעמי המחלוקת שהמחבר אסר והב"ח התיר.

102. חולה שאינו מתענה בתשעה באב. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' לט, עמ' קג-קו.
- אינו חייב לאכול סעודה ראשונה בערב תשעה באב, אבל מצוה שיאכל סעודה המפסקת.
103. להאכיל לחולה חצי שיעור בתשעה באב. האדר"ת, עם הערות הרב יצחק זילברשטיין. **עיונים בתעניות**, ח"א, קמח-קמט.
- חולק על הרב שמואל סלנט הסובר שאפשר להקל לחולה בתשעה באב לטעום פחות מכשיעור.
104. שמיעת קול שופר על ידי מכשיר שמיעה. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' לח, עמ' קס-קסב.
- צריך לשמוע באוזניו ממש, ויעמוד ליד הבעל תוקע. -בסי' לט עמ' קסג-קסד דן בחרש שלמד לדבר אם דינו כמדבר. -בסי' מ עמ' קסז-קסט דן בפיקח שנתחרש אם דינו כחרש. -בסי' מא עמ' קע-קעב עסק בחרש שנראה לנו בן דעת. -בסי' מב עמ' קעג-קעד השיב על מדבר ואינו שומע אם מצטרף לחזרת הש"ץ, עם תשובת הרב זלמן נחמיה גולדברג.
105. החושש שאם יתענה בצום גדליה לא יוכל להתענות ביום הכיפורים. הרב ישראל מאיר לאו. **עיונים בתעניות**, ח"א, תקצז-תקצט.
- מן הדין יש לצום בצום גדליה אף כי יחלה ולא יוכל לצום ביום כיפור, אבל העולם נהגו להקל ולא להתענות.
106. חיוב נשים וחולים שאינם צמים בסעודה המפסקת. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"א, סי' צא, עמ' 279-281.
- נשים וחולים צריכים לאכול סעודה המפסקת בערב יום כיפור.
107. נשתתק הש"ץ ביום הכיפורים באמצע התפילה. הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש.
- אגלי דבש**, ח"א, סי' יג, עמ' נט-סז.
- יתחיל הש"ץ השני ממקום שפסק הראשון, ואין צריך לחזור לתחילת הברכה.
108. חולה ביום הכיפורים. הרב שלמה יוסף ענגלרד. **עיונים בתעניות**, ח"א, תרמה-תרמו.
- דיון בעצתו של בעל חמדת שלמה שהרופאים אסרו עליו לצום, וחידש שיאכל חצי שיעור.
109. חולה ביום כיפור אם צריך לאכול בשיעורים. הרב יחיאל מיכל פרנקל. **נשיח בחקך**, א, תשס"ט, קב-קיג.
- יכול להקל כפסק הגר"ח, ובעל נפש יחוש לעצמו באיסור כרת. הרבה תלוי אם הרופא המטפל בו הוא ירא שמים.
110. אכילה לחולה ביום כיפור. הרב אליהו אבירזל. שו"ת **דברות אליהו**, ח"ג, סי' ח, עמ' כז-כט.
- חולה שיש לו אפילו ספק סכנה חייב לאכול גם ביום הכיפורים, והמחמיר ענוש ייענש ודמו בראשו.
111. הזנה מלאכותית ביום הכיפורים לחולה שאין בו סכנה. הרב אברהם יפה-שלזינגר.
- באר שרים**, ח"ז, סי' פו, עמ' שסא.
- אם לדעת הרופאים עליו לאכול אפשר להאכילו בהזנה מלאכותית.

112. התקנת אינפוזיה לחולה ביום הכיפורים. הרב שמואל ווזנר. **זרע יעקב**, ח"א, סי' קיב, עמ' תשעא-תשעג.
- כשהתקלקלה האינפוזיה ביום כיפור עדיף שיאכל פחות מכשיעור, ורק כשאינו יכול רק דרך אינפוזיה יאמר לגוי לתקנה.
113. **מדרין לחולי סכרת ביום הכיפורים**. מדרין רפואי-הלכתי ושאלות הלכה למעשה. ד"ר יוסף קלינמן. מחבר עמית: אביבית כהן. ירושלים תשס"ט, 81 עמ', מכתבי ברכה, הקדמות.
114. חולי סוכרת ביום כיפור. ד"ר ישראל כץ. **תחומין**, כט, 362-368.
- יש הבדלים בין סוגי ודרגות המחלה, וצריך להתייץ לפני כן עם רב ורופא.
115. חולי אלצהיימר ביום הכיפורים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' מד, עמ' קטז-קט.
- ישישים כאלו פטורים מהתענית מדין שוטה, ומותר להאכילם. עדיף שיגיש לפניהם מבלי להאכילם, פחות מכשיעור או על ידי אינפוזיה.
116. מעוברת ביום הכיפורים. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ט, סי' טז, עמ' 106-109.
- מעוברות בחודש התשיעי ראוי שישתו שיעורים כדי למנוע הפלה או לידה מוקדמת.
117. מעוברת בתענית יום הכיפורים. הרב חזקיה אברהם ברוידא. **עיונים בתעניות**, ח"א, תרכ-תרכא.
- בירור דעות הפוסקים כיצד לנהוג.
118. בהלכות ישיבת סוכה. הרב ישראל דוד הרפנס. שו"ת **מקדש ישראל-סוכות**, סי' קסב-קסט, קצ, רלט, רסה, רסח, תקכב, עמ' קנ-קנו, קעט, רכז, רמד, רמו, תלה.
- הנושאים: החש בשינוי; חולה שישבתו בסוכה אינה מכבידה עליו; זקן בכסא גלגלים; המשמש זקן; בעל שהביא את אשתו לבית החולים לקראת לידה; הרגיל לרוץ כל יום על שטיח ריצה; הבדלה לאשה בבית החולים; מי שדרכו להטיל מים כמה פעמים בכל לילה; הנוחר בסוכה; הרגיל להתנמנם באמצע השיעור; אשה בחודש התשיעי שמתיראת לישון בבית לבד; הנמצא בדיאטה ואינו אוכל מחמשת מיני דגן; ברכת לישוב כשהנמצא בדיאטה אוכל רק כזית פת; עמידה לנטילת לולב ליושב בכסא נכים.
119. הנחת איטר את חנוכיתו. הרב נסים בריח. **מועדי נסים**, ח"א, סי' מט, עמ' 379-383.
- איטר שגר בבית לבדו יקבע את המזווה בצד שמאל ואת החנוכיה בימין. מנהג האשכנזים לא ברור, ויעשה כל אחד כמנהגו.
120. הדלקת נר חנוכה בזקן וחולה. הרב אליהו לוי. שו"ת **מנחת אליהו**, ח"ב, סי' לד, עמ' קעח-קפו.
- יכול הזקן להדליק בכוסות במקום נמוך, ומישהו אחר ישימן למעלה בחנוכיה. לא יביאו למיטת החולה שידליק אצלו ואחר כך יוציאו החוצה, אלא יעשה שליח שידליק עבורו במקום ההנחה.
121. לצאת ידי חובת נר חנוכה בליל שבת בנר שצריך להדליק בשביל חולה שיש בו סכנה. הרב שלום אליקים גצל ברקוביטש. **אגלי דבש**, ח"א, סי' סג, עמ' תצ-תק.
- כשלא הדליק בערב שבת, יש כמה טעמים שאינו יוצא בנר שמדליקים לצורך החולה.

122. חרש בקריאת המגילה. רבי אלחנן וסרמן. **נטעי נעמנים**, תש"ע, נג-נה.
 שיעור שנאמר בשיבתו בברנוביץ בתרצ"ג. הרב יוסף חיים שניאור קוטלר:
 קריאת המגילה על ידי חרש, עא-עג.
 123. קריאת המגילה על ידי חרשת בעלת שתל קוכלארי. הרב חיים נבון. **תחומין**, ל,
 60-51.
 דיני חרש המדבר ואינו שומע, המשתמש במכשיר שמיעה או שתל, וחרשת
 הקוראת לנשים.

ד. איסור וטהרה

124. הפרות שרופאים מנתחים את כרסם. הרב אברהם עמרם מייזלס. **ויען אברהם**, ח"ב,
 סי' ג-ז, עמ' כא-פה.
 חולק על הרב ישראל בלסקי, וסובר שכיון שנטרפה הבהמה בניתוח לא תחזור
 להכשרה גם אחרי תפירת הרופא. דן בבהמות שעושים נקב בכרסם להוציא רוח
 או פרש.
 125. חששות הטריפה בעקבות הטיפולים לשחרור גזים מכרס הבהמות. יהודה א.
 שרשבסקי. **תהודת כשרות**, 49-50, תשס"ט, 78-91, תמונות.
 שכיחות התופעה ושאלות ההלכה הקשורות בה.
 126. כשרות פרות שנפגעו בזירת לחימה. הרב עמרם אדרעי. **בנתיב החלב**, ג, תש"ע, 77-
 75.
 פסקי הלכה על כשרות בשרן וחלבן של פרות פצועות, פגועות חרדה ומסוכנות.
 127. ניתוחים וטרינריים והשלכתם ההלכתית. הרב דב לנדאו. **בנתיב החלב**, ג, תש"ע,
 83-78.
 בעמ' 84-90 דן הרב אלון טננבאום אם תפירת הבהמה בחוטים אסורים אוסרת
 את הבהמה.
 128. אכל בשר והקיא. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, חט"ו, סי' כג, עמ' רכג-רכט.
 צריך להמתין שש שעות לפני אכילת גבינה.
 129. עשית כדורים מן השליא לצורך רפואה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חט"ו, סי' מג,
 עמ' תסא-תעג.
 משליות שאין בהן עצם יכולים לעשות קפסולות לצורך תינוקות חלשים.
 130. תרופות הנעשות לחזק את כח הברזל בדם. הרב אברהם עמרם מייזלס. **ויען אברהם**,
 ח"ב, סי' לד, עמ' רנז-רסג.
 אין לשמוע להמלצת הרופא ליטול מפירמה המייצרת מכבד בעלי חיים שעה
 שיש כדורים אחרים כשרים.
 131. משקה הנעשה לשיטפת הפה. הרב אברהם עמרם מייזלס. **ויען אברהם**, ח"ב, סי' מא,
 עמ' שו-שי.
 מותר להשתמש בו גם כשיש חשש איסור, מכיון שאינו בולע ממנו. בס"י מב
 עמ' שי-שיב אסר לשים בפלטה ליישור שיניים חומר כמין שעוה שאינו כשר
 ומטרתו לתת טעם טוב בפה.
 132. שמן דגים לקפסולות רפואיות. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ב, יו"ד, סי' ב,
 עמ' קלב-קלג.

- יש להתיר להשתמש בקפסולות שבהם מעט שמן אותו בודקים מדי פעם.
133. לקחת תרופה שיש בה איסור על ידי זריקות. הרב אברהם עמרם מייזלס. שו"ת **ויען אברהם**, ח"ב, סי' פא, עמ' תקכז-תקלד.
- מותר לכתחילה גם לבריא לחיזוק הגוף, מכיון שנכנס לורידים ולא דרך הפה.
134. מצא תרופות תחת המיטה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' נא, עמ' קלה-קלו.
- אין בהם משום רוח רעה, ומותר בדיעבד להשתמש בהם.
135. **איש לרעהו** בריאות ורפואה. עלון 39 למלחמה בתופעת העישון. עורך הרב נפתלי ויינברג. ירושלים, מכון אהבת אמת, כ"ג סיון תש"ע, 2 עמ'. בחסות הליגה למלחמה בשחפת ובמחלות ריאה בישראל.
136. קונטרס בענין עישון סיגריות. הרב בנימין בנימין. **ידיד ה'**, ח"א, סי' י, עמ' קלב-קפ.
- מכלול הלכות הסיגריות לגבי ברכה, יום טוב, תענית, כיבוד אב, שביעית, ואיסור העישון.
137. איסור העישון. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"ב, סי' נג-נד, עמ' קסא-קעח.
- יש בעישון סכנה, ואסור לעשן בחבורת אנשים שמקפידים על העשן. מצורפות תשובות הרבנים משה פיינשטיין ויוסף שלום אלישיב. -בסי' נה עמ' קעח-קפב מחייב להציל את המאבד עצמו לדעת. -בסי' נו עמ' קפב-קפד מברר שראוי לדרוש ברופאים. -בסי' נו עמ' קפה השיב על הטיפול בחולה סופני, שלא להשתדל בזה ושב ואל תעשה עדיף.
138. עישון סיגריות במבחן ההלכה. הרב חיים נבון. **תחומין**, כט, 375-382.
- התורה אוסרת את העישון מכיון שהוא מביא לידי חולי.
139. כח הרב לאסור העישון על תלמידיו. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ז, סי' קמח, עמ' רפא-רפב.
- רשאי ראש ישיבה לאסור על תלמידיו המעשנים את השימוש בספרי הישיבה, או את הארוחות שם.
140. בירור חדש לביטול היתר העישון. הרב אברהם קופלנד. **קול התורה**, סט, תש"ע, שו-שי.
- בימינו גם המתירים בעבר יאסרו. קול קורא מתשס"ד של גדולי ישראל לאיסור.
141. בירור הלכה בענין עישון. הרב אברהם יצחק ארץ. **נטעי נעמנים**, תש"ע, תעה-תפא.
- לדעת הרב משה פיינשטיין ראוי להימנע מעישון, אך אין זה אסור.
142. עישון לחולה סופני. הרב בניהו דייין. **דברי בנינו**, חט"ו, סי' מב, עמ' תנג-תס.
- אין להיענות לבקשתו לתת לו סיגריות, כי זה מקרב את מיתתו ואסור אפילו בגוסס.
143. ויטמינים שיש בהם חשש תערובת סתם יינם. הרב אברהם עמרם מייזלס. **ויען אברהם**, ח"ב, סי' עח-פ, עמ' תקיא-תקכו.
- כשמעריבים לצורך הטעמת הכדורים יש להקל במקום שאין איסור תורה, והעצה היא לערב בהם דבר מר.
144. רפואה סגולית. הרב יעקב אייזנבך. **מוריה**, שנא-שנב, תש"ע, קנא-קנו.

- יש כיום רפואות ולחשים שאולי הם מכוחות הטומאה, ויש בהם איסור קוסמות וביטול מצות עשה של תמים תהיה.
145. להתרפא דרך רפואה וסגולה. הרב ירחמיאל צבי הלפרט. **קול התורה**, סט, תש"ע, שמה-שמח.
- בירור שיטת הרמב"ם מתי מותר להאכיל לישראל רפואה זו.
146. טיפול בקינסולוגיה ובשיטת מוח אחד. הרב יהודה עמיחי. **תחומין**, ל, 148-154.
- זה איננו עיסוק בכוחות זרים אלא גילוי מגבלות פנימיות של האדם, ומותר כשנעשה לשם רפואת הגוף או הנפש.
147. כתובת קעקע עם אינדיקציה רפואית. ד"ר אוריאל לוינגר. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 38-28.
- עם תשובות הרבנים אליעזר רוט ונתן גשטטר.
148. קעקוע במקום גבות עינים. הרב עזרא בצרי. **שערי צדק**, ח"ג, יו"ד, סי' ט, עמ' עד-עח.
- אין בזה איסור תורה, ובמקום כבוד הבריות מותר לרופאים לעשות זאת.
- 149 מחיקת שם שמים בכתובת קעקע. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' נו, עמ' רנד-רנט.
- מחמת כמה טעמים אפשר למחוק את השם שנכתב באיסור.
150. קעקוע לצורך איפור לזמן ממושך. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' ז, עמ' 32-37.
- אין לעשות איפור הנשאר לזמן ארוך, הגם שאינו מתכוין לעבודה זרה אלא לנוי.
151. איפור קבוע לאחר טיפולים כימותרפיים. הרבנים גבריאל טולידנו, מרדכי הלפרין, ופרופ' אברהם סופר אברהם. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 39-42.
- מותר לעשות איפור קבוע בגבות העיניים כדי למנוע מהאשה צער גדול ועגמת נפש.
152. באיסור צביעת שער איש. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' יז, עמ' לח-לט.
- אין לעשות למי ששערותיו נושרות רפואה או סגולה לחפוף במים שבישל בהם הדסים, כי שערותיו משחירות ויש בזה איסור.
153. גילוח זקן בתער למי שיש לו פצעים. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' מט, עמ' מא.
- אין בזה חשש סכנה ואינו יכול להתיר.
154. אשה שניטל רחמה וראתה דם. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"ב, סי' מט, עמ' קמא-קמב.
- כשברור שהרחם הוצא בשלמותו, אזי זהו דם מגפתה וטהור. בס"י לא עמ' עט-פב דן על סומא בזביחה.
155. נשאר קצת מעור הבתולים העבה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' לג, עמ' צ-צג.
- יכולה לפנות לרופא שיוציא הכל במכשיר, ומותרת מיד בלי לספור חמישה ושבעה.
156. בדיקת הרופאים במכשיר באותו מקום. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' נג, עמ' מב.

- אם אינו גדול כאצבע יכולים להתיר. -בסי' נד עמ' מג-מד השיב לרב דב אריה ריטר מרוטרדם על טבעת ברחם לבדיקות ולחציצה.
157. גלולות הורמונאליות למניעת הריון לענין הלכות נדה. הרב אליעזר בן פורת ופרופ' פסח קליימן. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 129-137.
- לפני כן מאמר ד"ר מאיר פרנקל על הקשר בין גלולות למניעת הריון וסיכון לקרישיות יתר.
158. ספירה וטבילה אחרי דם הנגרם מתרופות. הרב עזרא בצרי. שו"ת **שערי צורא**, ח"ג, יו"ד, סי' כו, עמ' קיב-קיד.
- צריכה לטבול בברכה אחרי דימומים הבאים מהרחם. -בסי' כז השיב על טבעת ברחם הגורמת לכחמים, ועל טיפול להפריית מבחנה בשבת.
159. כלה ששכחה לעשות הפסק טהרה. הרב אליהו חיים פנחסי. **אור תורה**, תקט, תש"ע, שג-שט.
- כשלוקחת כדורים המשפיעים על עיכוב הוסת דינה כמסולקת דמים, ורשאית לטבול קודם החתונה אף ללא הפסק טהרה וספירת יום ראשון.
160. עקירת הפסק טהרה על ידי נטילת כדורים. הרב עידן בן אפרים. **אור תורה**, תקיא, תש"ע, תקיד-תקכד.
- חולק על הרב אליהו חיים פנחסי, וסובר שצריכה להפסיק ולבדוק.
161. עקירת הפסק טהרה על ידי נטילת כדורים. הרב אריה כץ. **אור תורה**, תקטז, תש"ע, תתרלו-ח, תתשסב.
- אינו מסכים עם הרבנים המתווכחים אליהו פנחסי ועידן בן אפרים.
162. רואה מחמת תשמיש אם בעלה חייב ברפואתה. הרב משה הררי, בתרנ"ד. **פני משה**, אה"ע, סי' א, עמ' לא-לד.
- אינו חייב לרפואתה.
163. נתינת יד לסומא. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' יד, עמ' 55-59.
- כשהבעל או האשה סומים יתאמצו להשיג אדם שלישי שיתעסק עמם, וכשלא השיגו אין להקל רק בשעת סכנה ממש, וגם אז עדיף על ידי מקל או מפה.
164. נגיעה באשתו נדה לצורך רפואה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' נג, עמ' קלט-קמב.
- כשהיא בסכנה מותר אם אין מי שיטפל בה, וכשאין בה סכנה וחולה בכל גופה מותר על ידי בגד חוצץ כשאין לו אחר, ובשבת יטפל בה בעצמו מבלי לחלל שבת לקרוא לאחר בטלפון.
165. עישון חצי סיגריה של אשתו נדה. הרב גרעון לוי. **גל עיני**, ח"א, סי' יא, עמ' נג-נו.
- יש על כך דעות שונות בין פוסקי זמננו, וראוי להחמיר כי זה דרך חיבה.
166. חציצה במיעוט המקפיד במקום שיש סכנה, ספק סכנה, ובמקום צער. הרב משה יוסף טישלר. **מורשה להנחיל**, תש"ע, קב-קי.
- בירור תשובת מהר"ם בריסק, ח"ג, לג, שהתיר לטבול כשנמרחת משחת וזלין ואינה חציצה.
167. חציצת העדשות בטבילה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' לה, עמ' צד-צו.

- הסתפקה כעבור כמה ימים אם הסירה את העדשות, פעמים שיש להקל.
 168. כיצד טבול חולת קוצר נשימה. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' נב, עמ' רכג-רכו.
- תוכל למצוא דקה ביום לטבול מבלי לאחוז בפייה צינור אויר.
 169. טבילה עם גבס. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' כ, עמ' 72-74.
- כשאי אפשר להסיר את הגבס בקלות ואינם יכולים להמתין, יכולה לטבול עם הגבס כשאינה מקפידה עליו ויוצאת עמו לרחוב בלי לכסותו. -בעמ' 75 כתב שאין איסור בלבישת עגילים מצד עשית חור באוזן, רק משום צניעות אם הם מושכים תשומת לב.
170. טבילת אשה הנושאת מכשיר המחובר לליבה ואסור לו להתרטב. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' נח, עמ' קג-קנו.
- יכולה לטבול עם מכסה פלסטיק-על הצינורות ולא על הגוף-שיחובר שבוע לפני כן ותבטלו שם בפייה, אם יסכימו לכך עוד שני רבנים.
- 170א. וגייזמוס אמיתי – רקע רפואי ובעיית הבדיקה ההלכתית. הרב מרדכי הלפרין. אסיא, פז-פח, תש"ע 154-167.
- הוכחות מדבריי אמוראים, ראשונים ואחרונים לפסק הרב י' נויבירט לענין בדיקת טהרה שדינה כבתולה. כולל מכתבי עידוד ותמיכה של הגרש"ז אויערבאך והג"ר יששכר מאיר לד"ר אורי לוי.
- ה. נדרים, צדקה, מילה**
171. קבלה טובה לזכות חולה ונתרפא או שמת. הרב משה אהרן אייזין. **בית אהרן וישראל**, קנ, תש"ע, עא-עט.
- פסק רבני ביתר לגבי תפילות וקבלות שנעשו לזכות חולה שיתרפא, אזי משנפטר לא צריך להמשיך בתפילות ובלימודים, אבל ימשיכו בקבלות עד הזמן שקצבו מראש.
172. היה אביו חולה וזקן, ובקמצנותו אינו חפץ שישמשוהו או לשלם ההוצאות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' פד, עמ' ריג-ריד.
- כשהוצאות לטיפול באביו הכרחיות, יכול הבן ליטול מממונו שלא בידיעתו, ועדיף שיקחם אחרי פטירתו לפני חלוקת הירושה.
173. עליה לארץ ישראל כדי להיבנות בזרע של קיימא כשהוריו הזקנים דרים בחוץ לארץ. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' קכא-קכב, עמ' ריד-ריט.
- אין ההורים יכולים למונעו מקיום מצוות, וכשאי אפשר ישתדל במצוות אחרות המסוגלות.
174. אם מותר לבן להזריק לאביו זריקת רפואה. הרב יחזקאל גרובנר, לרב אלקנה זוברמן, בתשט"ז. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' נח, עמ' רנג-רסא.
- במקום פיקוח נפש וקשה למצוא אחר, יכול הבן להזריק.
175. **מוזקנים אתבונן**. הלכות והנהגות זקנה ושיבה, סגולות הגורמות לכך, עם סדר הקריאה וסדר ההנהגות למעמד גיל הזקנה של שבעים שנה. הרב פנחס זביחי. ירושלים, עטרת פז, תש"ע.

176. זקן ואינה לפי כבודו. הרב חיים יאודה ישראל. **רבעון קרית ספר**, 45-46, תש"ע, כ-כג.
- יתכן שדבר שיאבד מן העולם חייב אף הזקן בהשבתו.
177. זקן ואינה לפי כבודו. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ט, ס"ו נא, עמ' 373-364.
- פרטי ההלכות מתי פטור לגמול חסד בגופו לממונו של חברו.
178. קימה לפני סגי נהור חכם או זקן. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ו, ס"ו לג-לד, עמ' קסב-קסט.
- יש מצוה לעמוד גם בפני זקן וסומא.
179. קם לפני זקן שלא הרגיש בדבר. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"א, ס"ו מב, עמ' קי-קיא.
- דיון אם צריך לקום שנית.
180. עד איזה שיעור אמרינן בזקן כיון דאיפליג איפליג. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ו, ס"ו עח-פ, עמ' שנג-שסג.
- סיכום כל הדעות אם מבין תשעים או מאה, ואם יש הבדל כשחלה מחמת צינה או מחמת זקנה.
181. האיסור להתרפאות בדברי תורה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, ס"ו יג, עמ' לא-לג.
- באיזה אופן לומר תהילים לרפואת חולה.
182. צדקה שניתנה בתורת הלואה והוחזרה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ט, ס"ו לד, עמ' 275-274.
- לא היה יכול לעבוד בגלל טיפולים רפואיים, וחבריו בעבודה אספו כסף למחיתו בתורת הלואה כי לא רצה לקבל צדקה. כעבור שנה החזיר את הכל והגבאי אינו זוכר ממי קיבל, ישתמש בכסף למטרה דומה לזו שנאספה ורק לאחד מבני הקהילה.
183. ציוה חלק מנכסיו לצדקה ולא השאיר לבנו כלום, אם מותר לתת לבנו החולה מחלק זה. הרב יעקב דוד שמאהל. **כסאות לבית דוד**, ח"א, ס"ו סא, עמ' רא-רג.
- כתב חצי מנכסיו לצדקה למוסדות תורה וחצי לשני נכדיו, ואחר כך חלה בנו ואינו יכול לפרנס את עצמו, יכולים האפוטרופסים לתת לבן מחלק הצדקה כאחד העניים.
184. עדיפות בנתינת צדקה. הרבנים אביגדור נבנצל ויצחק זילברשטיין. **גל עיני**, ח"א, ס"ו מז, עמ' רד.
- עדיף לתרום לארגון המטפל במניעת הפלות מאשר לארגונים המעודדים פרייון.
185. **אחרי לידה**. מדרך יהודי למניעת דכאון, זיהוי והטיפול בו. הרב ברוך ומיכל פינקלשטיין. BOOKS BAM, תשס"ט, 200 עמ'.
186. **לידה-ליד ה'**. א-ב. נחמה אפשטיין, תומכת לידה. (ירושלים תש"ע). 25 פרקים על ההכנה ללידה מבחינה פיזית ומהגישה היהודית. כולל מנהגים וסגולות ללידה קלה והלכות יולדת.
187. שימור יולדת. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"א, ס"ו לח, עמ' קא-קג.

- פרטי ההלכות עד מתי צריכה יולדת שמירה שלא להיות לבד ולא לצאת.
188. ניתוח לתינוק בתוך שמונה. הרב צבי יחזקאל מיכלוזון. **המאור**, תלב, תש"ע, מ-מא. דיון בפסקו של האבני נור שמותר לנתח אפילו אם המילה תידחה בשל כך, אך לא בליל או ביום השמיני כשכבר חל החיוב.
189. מילת תינוק שנפל על הרצפה בלילה שלפני המילה ונראה בריא. הרב מאיר ברנסדורפר. **קול התורה**, סט, תש"ע, כה-לו.
- כשרופא בדק אותו ביסודיות ונמצא בריא, מלים אותו בבוקר. -עמ' נב: נסיעה בשבת כדי לדעת מה שלום החולה. -עמ' נד: חיוב הסיבה למי שנשתתק בצד ימין גופו. -עמ' נז: חיוב אבילות על תינוק שמת מחמת חולי מבטן. -עמ' נח: עלית כהן לדוכן כשיש לו רטיה באחת מאצבעותיו. -עמ' עט-פו: בעניני ברית מילה.
190. האם רוב היקף נחשב ציצין המעכבין. הרב יצחק שלמה פרקש. **מוריה**, שנא-שנב, תש"ע, קלט-קנ.
- נולד עם שינוי באבר המילה שמקום הנקב נוטה לתחתית העטרה, מחלוקת האחרונים אם למול אותו בשבת וברכה.
191. גמר הפריעה במוהל שחתך ופרע בבת אחת. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' מה, עמ' פו-פז.
- מותר לקרוע בשבת את עור הפריעה שנכפל למעלה וכבר הניחו התחבושת.
192. מציצה והרדמה במילה. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' סח-ע, עמ' נז-נח.
- מותר למול בהרדמה. המציצה תיעשה על ידי קנה חלול או צינור זכוכית רק כאשר זה נדרש על ידי הממשלה.
193. קריאת שם לתינוק פג לפני ברית המילה. הרב גדעון לוי. **גל עיני**, ח"א, סי' מד, עמ' קפה-קפט.
- יש שאין קוראים השם רק בעת הברית גם אם מתאחרת כמה חודשים, ויש הנותנים בקריאת התורה של האב כדי שיוכלו להתפלל לרפואתו.
194. סעודה אחת למילה ולפדיון הבן. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"א, סי' נג, עמ' קלז-קלט.
- תינוק חולה שנדחתה בריתו עד יום ה"א, יכולים לעשות סעודה אחת לשתיה המצוות, ואין בזה משום אין מערבים שמחה בשמחה, או אין עושים מצוות חבילות חבילות.
195. טבילה לגיור ילד נכה על כסא גלגלים. הרב ירמיה מנחם כהן. **שו"ת והרים הכהן**, ח"ד, סי' נה, עמ' קלז-קלט.
- צריך מנוף מיוחד להטבילו עם הכסא ועם צינור ההנשמה שבפיו.
196. גרות לערל ששינה את מינו על ידי ניתוח. הרב חיים רפפורט. **רבני אירופה**, סי' עח, עמ' רנב-רנד.
- גרותו של מי שנכרת לו הגיד, על ידי טבילה וקבלת מצוות בלי מילה והטפת דם ברית. כששינה את מינו יש לדחותו מלהתגייר, ולהסביר לו את כל הקשיים שיהיו לו אם יתגייר.

197. פדיון הבן אחר ספק נפל. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' סב, עמ' קטו.
 כשהבת מהתאומים בעלת מום והזריקו הרופאים להפילה והצטמקה ונפלה
 חתיכות, ספק אם הבן הנולד חייב בפדיון הבן ויפדוהו בלי ברכה.
 198. הפלת הריון חוץ רחמית בן שמונה שבועות לענין פדיון הבן. הרב יצחק שמואל
 שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ו, סי' לו, עמ' קעה-קעט.
 מכיון שלא נתהוו ברחם ואינו יכול לחיות, אינו פטר רחם והבא אחריו חייב
 בפדיון בברכה.
 199. זהו התפתחותו של וולד באמצעות אולטרא-סאונד. הרב נחום אליעזר רבינוביץ.
תחומין, ל, 120-121.
 כשראו שהעובר אינו מתפתח ומת לפני הגיעו לארבעים יום, הוא נפל שאינו
 פוטר את הבא אחריו מפדיון בברכה.

ו. רפואה, השתלות

200. **ספר אסיא יג**. מאמרים, תמציות וסקירות בעניני רפואה והלכה. העורך: ד"ר מרדכי
 הלפרין. עורכת משנה: שרית תהילה בלפר. כרך יג. ירושלים, מכון שלזינגר, תש"ע,
 515, 19 עמ', שער ותוכן באנגלית. מבוסס על שליש מהחומר שהתפרסם בחוברות
 סה-עו.
 201. **רפואה וחיים**. י"ב פרקי תפילות, רפואות וסגולות. הרב חיים פלאגי. מהדורה
 מפוארת מסודרת מחדש עם תיקונים והארות. תל אביב, מוסדות תפארת רפאל עטרת
 שרה, תש"ע, הסכמת הרב עובדיה יוסף, מפתח הענינים והפסוקים.
 202. **פונים קדימה**, קובץ דברי ידיעות מעולם הדייעביטיס. דער הויפט פראבלעם: צופיל
 אינסולין. דרשה מספר 5. הרב צבי הירש מייזליש. ניו יורק, ארגון ריעים מתוקים-
 ריעים בריאים, תש"ע, ח, 54 עמ', יידיש ואנגלית. GOING FORWARD, FRIENDS
 WITH DIABETES
 203. ר' יצחק אייזיק וואליך הרופא מדסאו. הרב יעקב שמואל שפיגל. **ירושתנו**, ד, סג-פד.
 עם תשובתו מכתב יד לבירור הנוסח: וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו.
 204. מגיפת הכולירע בפוזנא בתקופת רבי עקיבא איגר. הרב נתן רחלזון. **אסופות**, ג,
 תש"ע, 52-57.
 אסופת תקנות ותפילות מכתבים והנהגות לתקופה זו.
 205. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים
 בשנת תשס"ו. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 171-214.
 9 פרקים, 74 מקורות, 403 ערכים.
 206. הגדרת אדם-משמעותה ההלכתית כיום. הרב פרופ' אברהם שטיינברג. **תחומין**, ל,
 128-122.
 אם ייוצר וולד לאחר שיבוט דינו יהיה כאדם מכל הבחינות. בירור הגדרות
 תחילת האדם וסוף האדם.
 207. **חסד ואמת נפגשו**. פרקי עיון ביחסים שבין הרופא למטופליו. ספר זיכרון לר' ד"ר
 יהושע שחור. בעריכת הרב שוע אנגלמן והרב ד"ר יעקב גניז. ירושלים, המשפחה,
 תשס"ז.
 208. נאמנות רופאים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' יג, עמ' 50-54.

- סומכים על הרופאים בדברים שנבחנו בנסיון ורואים את התוצאות, אך לא כשמערים לטפל בדרך פלונית שאינה מבוררת.
209. היבט תורני ביחס הרופא למתפא. הרב יצחק מנחם ויינברג מטולנא. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 65-69.
- חשיבות עצומה ליחס האישי שהרופא מעניק לחולה.
210. רופא המשתתף בניתוחים אסורים והפלות. הרב יצחק זילברשטיין. **קול התורה**, סה, תשס"ח, קפט-קצא.
- בניתוחים שכרוכים בהם איסורי תורה חמורים, אסור לרופא להשתתף עד כדי איבוד פרנסתו. -בעמ' רכב-רכג דן הרב דוד בלום בענין לעבור על לאו במקום סכנת אבר.
211. רבנים כפסיכולוגים. הרב נפתלי בר אילן. **תחומין**, כט, 323-328.
- ראוי לרבנים שפונים אליהם חולי נפש, להפנות אותם למטפלים מקצועיים.
212. הגשת טיפול וכפיתו בראי המשפט העברי והישראלי. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **שו"ת אבני דרך**, ח"ב, סי' לג, עמ' 148-168.
- בירור המקורות על חיוב החולה להתפא, ומניעת כפיתו כשאנו מסכים.
213. מערך החיסונים בישראל-היבט אפידמיולוגי ומבוא לדיון הלכתי. ד"ר חיה גרינברגר. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 5-27.
- רקע מדעי לדיון הלכתי על חובת הפרט לשמור על בריאותו ובריאות ילדיו, ומחויבותו לציבור.
214. הנהגת דיאטה. הרב חיים רפפורט. **אור ישראל**, נח, תש"ע, רב-רכ, נט, קעט-קצו.
- אין האשה חובלת בעצמה כשרוצה לרזות, ואדרבה זו פעולה של תיקון והתייפות.
215. **פסקי משה** ח"א. פסקי דינים בהלכות ביקור חולים ואבילות על פי דברי השולחן ערוך יורה דעה, עם ביאור באר משה-ציונים, מקורות ומשא ומתן בדברי הפוסקים. הרב משה פרזיס. תל גבורים חולון, תשס"ח, 850 עמ'.
216. בהלכות ביקור חולים. הרב יקותיאל אוהב ציון. **בית הלל**, מב, תש"ע, צד-ק.
- כולל: בקשת רחמים על החולה או תפילה שימות, חולה המדבק, שלא לגלות לו את מחלתו.
217. השארת חולה לבד. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' לו, עמ' 177-178.
- יכולה משפחה לצאת לנופש כשמשאירה אדם לטפל בסבא החולה.
218. המתת חסד. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' לד, עמ' 169-172.
- סקירת המקורות לאיסור ההמתה בידיים, ורק במקרים מסוימים התירו להסיר המונע.
219. השלמות לספר קביעת רגע המוות. הרב מרדכי הלפרין, פרופ' אברהם שטיינברג. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 70-99.
- עם נוסח החוק, דעות הרבנים יוסף שלום אלישיב, עובדיה יוסף ומשה שטרנבוך, התכתבות עם הרב אשר בוש, החלטת מועצת הרבנות הראשית.

220. **רוח יעקב**, פסקי דינים וחקרי הלכות מעניני חולה וגוסס וקביעת זמן המות. הרב יעקב ששון, חבר בית המדרש יחוה דעת. ירושלים תש"ע, עם הסכמות סבו הרב עובדיה יוסף, הרב שלמה משה עמאר והרב זלמן נחמיה גולדברג.
221. סימני מיתה, ודין מת קליני שקם לתחיה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' פז, עמ' קנז-קס.
- נפגע בתאונה וקבעו הרופאים שמת, יתכן שרק היתה הפסקה קלה וחזר לחיות כחולה שהתרפא. לא יצטרך קידושין חדשים.
222. ניתוק מכשיר המספק מכת חשמל בעת פרפור הלב. ד"ר יצחק קופרמן והרב יצחק זילברשטיין. **תחומין**, ל, 103-107.
- אסור לנתק דפיקרילטור מושתל אפילו כשהחולה סובל מכאבים. מותר לכבות את המכשיר כשיש החלטה שאם תארו הפרעת קצב תבוצע בו פעולת החיאה.
223. ניתוק מכשיר ההנשמה. הרב מנשה קליין, לרב לוי יצחק הלפרין. **משנה הלכות**, ח"י"ז, סי' קפ, עמ' שלח.
- אין המנתק נחשב כממית בידים, אלא שאינו מסייע לו להאריך ימיו.
224. החיאת ילד פגום שאין לו אלא חיי שעה. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' סז, עמ' ש-דש.
- הנולד עם מומים קשים יניחוהו בבית החולים לטיפול הרופאים.
225. הזרקת מורפיום לחולה סופני. הרב שמואל פנחסי. **בית הלל**, מב, תש"ע, ס-סד.
- מותר לתת זריקת מורפיום בצורה אקראית כשהסכנה אינה מידית. ראה הרופא שיש הסתברות גבוהה שיגיע לקוצר נשימה ויסתכן, לא יתן זריקה נוספת.
226. פסקי הרב יוסף שלום אלישיב בעניני רפואה. הרב יצחק זילברשטיין. **ישורון**, כב, תקמה-תקסט.
- הנושאים: לעבור השתלה בחוץ לארץ כשיש חשש שהרגו את התורם לשם כך; תרומת כליה לחולה שהוחזק שלוש פעמים לדחות את ההשתלה; מכירת כליה כדי לפרוע חובות; ליווי רופא צבאי חייל פצוע קשה כשהאחרים ישארו בלי רופא; הזמנת מסוק לפינוי חולה בניגוד לדעת ההנהלה; ניתוק שידוך כדי לגדל יתומים נכים.
227. השתלת איברים. הרב מרדכי אליהו. **מאמר מרדכי**, ח"ב, י"ד, סי' ל, עמ' קצה-רט.
- נימוקי פסיקת הרבנות הראשית להתיר בתנאים מסוימים.
228. הגבלת הגיל לתרומת איברים. הרב אשר וייס. **רבני אירופה**, סי' פא, עמ' רסא-רסג.
- אין לקבל תרומת אבר ממי שאין דעתו גמורה, אף אם עבר את גיל המצוות. ניתן לתקן תקנה כללית שלפני גיל מסוים אין מקבלים.
229. תרומת איברים. הרב ד"ר מיכאל אברהם. **תחומין**, כט, 329-339.
- קשה לאסור תרומת אבר של מי שמת מוות מוחי ובעודו צלול הסכים לכך.
230. תרומת כליה מן החי. הרב פרופ' אברהם שטינברג. **ישורון**, כב, תקע-תקפג.
- רקע מדעי להיבטים ההלכתיים, עם המלצות למניעת מסחר באיברים.
231. הצלת חבירו כשהמציל מסתכן בספק. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' קיח, עמ' רז-ריא.
- לדעת הרופאים אין סכנה בתרומת כליה, ולכן ראוי והגון לתרום.

232. הצלת נפשות וכבוד המת. הרב ברוך בועז יורקוביץ. **רבני אירופה**, סי' פב, עמ' רסד-רסח.
- תשובות לארבע שאלות שעוררו אנשי ההצלה שנקראו לחילוץ אחרי פיגועים.
233. מחקר על גופות נפטרים. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"א, סי' סג, עמ' רפא-רפה.
- יכול לקבל עבודה ממשלתית לחקור את תגובת העצמות לתאונות במטוסים, ואין צריך לחשוש אם יש בין הגופות גוית יהודי.
234. הודעה לכהנים כשיש מת בבית החולים. הרב אהרן רוז. **בית הלל**, מא, תש"ע, כד-כה.
- המנהג בבית החולים ביקור חולים שאין מודיעים כשיש גוסס, רק אחרי שמת והרופא הפסיק לטפל בחולה.
235. כניסת אשת כהן מעוברת לאהל המת. הרב משה לוי. **תורת משה**, סי' מא, עמ' קז-קי, בסוף ויאמר שמואל, יא.
- יכולה להיכנס לאהל המת אפילו כשנתברר באולטרה סאונד שהעובר זכר. -בסי' מג עמ' קטו פסק שהמוצא משקפי שמש הם שלו ואינו צריך להכריז, אבל לדעת הרב מאיר מאזוז יש להדר להכריז.
236. קורס עזרה ראשונה לכהן והתנדבותו במגן דוד אדום. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' מה, עמ' 199-201.
- יכול להשתתף בקורס אם אינו חייב במהלכו להיטמא. אין לו להתנדב להגיש עזרה ראשונה, כי פעמים רבות האדם כבר גוסס.
237. איסור הצגת גופות אדם בתערוכה. ד"ר אביעד הכהן. **תחומין**, ל, 444-450.
- אין להציג גופת אדם בתערוכה גם אם הסכים לכך בחייו.
- ז. נשים, הפריית**
238. היתר נישואין לחולה שקשה עליו התשמיש וגם סכנה לילדים. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' פט, עמ' עד.
- אין למנוע את נישואיהם אחרי שיוודעו לאשה ממחלתו.
239. היתר נישואין למי שנשתתה אשתו. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' צו, עמ' פ.
- כשישליש הבעל את כל הסכומים, יכולים לסדר לו היתר מאה רבנים. -בסי' צט עמ' פא השיב על מי שקידש אשה שוטה בטבעת שאולה. -בסי' קכ עמ' קכז-קכט דן גם בקידושי אשה שוטה. -בסי' קלט עמ' קמב פסק על גט חרש. -בסי' קמב עמ' קמז השיב על חשש גט שוטה וחולה במרה שחורה.
240. היתר נישואין לספק פסולי חיתון. הרב ירמיה מנחם כהן. **והרים הכהן**, ח"ד, סי' טט, עמ' קעד-קעה.
- נודע לה שלבעלה יש מחלה ממארת ועזבתו, יש כמה סיבות לדונה כפנויה, והסכימו לזה גדולי הרבנים.
241. היתר לישא אשה על אשה שנשתתה. הרב עזרא בצרי. **שערי עזרא**, ח"ג, אה"ע, סי' א, עמ' קפא-קפג.
- פסק דין להיתר נישואין כשיש סימני שוטה, מבלי לפגוע בזכויותיה הממוניות.

242. ההיתר בנשתטית לישא אשה על אשתו. הרב מרדכי בריסק, לרב יואל כ"ץ מערדער.
מורשה להנחיל, תש"ע, לח.
- זהו היתר ברור גם אם אין ביד הבעל להשליש את כל הסך הנצרך.
243. מעוברת תאומים שנתגיירה, תינוק מבחנה ופונדקאות. הרב יחיא טובול. **נצח ישראל**, ה, תש"ע, רלד-רמד.
- דיון בדברי הפוסקים בענינים אלו.
244. אשת איש שילדה מהפריה מלאכותית של גיסה שהיא לו אשת אחיו. הרב ירמיה מנחם כהן, לרב עובדיה יוסף. **והרים הכהן**, ח"ד, סי' עב, עמ' קפה-קפז.
- ספק אם הבן כשר לבוא בקהל כי אולי הוא ממזר.
245. הפריה חוץ-גופית לאחר מות האב. ד"ר יוסי גרין. **תחומין**, ל, 139-147.
- בידור דעות האחרונים אם הוולד יפטור מיכוס וחליצה.
246. בהפריה חוץ-לברור מהדגימות זכר או נקבה. הרב יצחק שמואל שכטר. **בית הלל**, מא, תש"ע, עח-פג.
- כשההפריה נעשית על פי ההלכה מותר לברור מהדגימות את את המין שרוצים, ואין לחשוש להשחתתם של היתר.
247. בחירת מין העובר. הרב אליהו בקשי דורון. **בית הלל**, מא, תש"ע, מ-מד.
- אין היתר הלכתי לבחור את מין הילוד אלא אם כן לצורך חשוכי בנים.
248. בחירת מין העובר. הרבנים אליהו בר שלום ורחמים כפ"ץ. **בית הלל**, מב, תש"ע, קב-קה.
- דיון אם רצוי להתעניין מה מין העובר, ואם רצויה ההשתדלות לזכות בבן מי שיש לו רק 3 בנות.
249. חשש עגינות באשתו של מי שנולד מתרומת זרע ומת בלא בנים. הרב אמוץ כהן. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 219-220.
- בעיה הלכתית במי שנולד מתרומת זרע, ולא הסכים עמו הרב מרדכי הלפרין.
250. יחוס אם בהשתלת ביציות. הרב עזרא בצרי. **שערי עזרא**, ח"ג, אה"ע, סי' יד, עמ' ערב-עדר.
- הדבר ספק מי האם על פי ההלכה, ואסור בקרובי שתי האמהות.
251. תרומת ביצית. הרב שלום דובר הרצל. **הברכה**, ו, תש"ע, קה-קכ.
- סקירת השאלות ההלכתיות הכרוכות בזה ודעות פוסקי זמננו.
252. הזרעה מלאכותית מזרע גוי. עובר בהקפאה. הרב מנשה קליין, לרב אליעזר אלטשולר. **משנה הלכות**, ח"ז, סי' ה, עמ' יב-יד.
- אין להתיר הזרעה מגוי או מעובר מוקפא.
253. דיני יחוסין כשהאם הפונדקאית נכריה. הרב שלמה משה עמאר לפרופ' ריצ'רד חיים גראזי. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 100-102.
- הולכים אחר בעלת הביצית היהודיה, ואין צורך לגייר.
254. אשת איש שילדה מהפריה מלאכותית של גיסה. הרב ירמיה מנחם כהן. **הברכה**, ג, תש"ע, סח-עב.
- ספק רב אם הבן שנולד מהפריה זו של אשת איש ואשת אח ראוי לבוא בקהל.
255. הזרעה מלאכותית לפנויות. הרב יעוצר אריאל. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 103-116.

- יש כמה סיבות למניעת הזרעה מלאכותית לפנויות.
256. איסור סירוס והשלכותיו לפעולות כירורגיות נפוצות. הרב מרדכי הלפרין. **הברכה**, ו, תש"ע, סג-עח.
- גם הרס רירית הרחם אסור אף כשנעשה למטרת הפסקת דימום, ואין להתיר ספק איסור תורה שלא במקום פיקו"נ.
257. פצוע דכא-השיטות להוצאת זרע מהאשך. הרב גדעון ויצמן. **תחומין**, כט, 347-351. סקירת שלושת השיטות לביצוע, ואיזו עדיפה לפי פוסקי זמננו.
258. טיפול מיקרו-טסט לחשוכי בנים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' סה, עמ' קנד-קס.
- יש כמה צדדים להקל, ואינו נעשה פצוע דכא כשהרופא נוטל מהאשך חלק קטן מאד שאינו נראה לעין רק במיקרוסקופ.
259. השתלת רקמת אשכים לצורך הפריה חוץ-גופית. הרב אריה כץ. **תחומין**, כט, 346-340.
- השתילו רקמת אשך אצל אדם מחוסר זרע, יתייחס הוולד אחר התורם.
260. דין פצוע דכא באשכים טמירים. הרבנים אשר וייס ושמעון דרור. **בית הלל**, מא, תש"ע, פד-פה.
- מותר להסיר את האשכים שנטמרו בגוף או אשך שלישי מיותר, ולא נעשה בכך פצוע דכא.
261. תינוק שביצתו השנייה דבוקה למעלה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, חי"ז, סי' יג-יד, עמ' מג-מה.
- בירור איזה ניתוח לעשות לו כדי שהביצה תרד, ואם להוציא בהזדמנות זו גם את הפנדיציט (מעז עיור).
262. מחלת ההידרוצל בה מים מנפחים את שק האשכים. הרבנים שמעון דרור, מאיר מאזוז ואשר וייס. **בית הלל**, מא, תש"ע, פח-פט.
- מותר לנתח את האשכים כי אין פוגעים באיברי הרבייה, ואדרבה בגלל זה יוכל להוליד.
263. איסור הוצאת זרע לבטלה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' צה, עמ' קעג-קעד. האיסור החמור נוהג גם בקטן שאינו ראוי להוליד.
264. השחתת זרע בבדיקת PCT. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' סו, עמ' קס-קסב.
- לצורך פריה ורביה מותר לקחת זרע מהאשה אחרי התשמיש, ומהבית החיצון עדיף.
265. טיפול I.V.F. למי שאינו יכול להוליד. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' סח, עמ' קסז-קעה.
- אפשר להקל למי שאין זרעו ראוי להוליד שיטלו ממנו הרופאים להכניס לאשה, ואפילו אם כבר קיים פריה ורביה.
266. מניעת הריון בהלכה. הרב גדעון לוי. **גל עיני**, ח"א, סי' כא, עמ' פז-פט. סיכום דעות הפוסקים לאיזו אשה מותר ובאלו אמצעים.

267. מניעת הריון וניתוח קיסרי. הרב יוסף ליברמן. שו"ת **משנת יוסף**, ח"ח, סי' י, עמ' כו-כח.
- אין סכנה בניתוח קיסרי, ולכן אחרי לידה תטול שנתיים כדורים מונעי הריון, ושוב תלד וחוזר חלילה עד י"ב שנים, ואז תשאל רופא גדול.
268. קשירת רחם למניעת הריון. הרב מנשה קליין, לרב מנחם בורשטיין. **משנה הלכות**, חי"ז, סי' טו, עמ' מה-מו.
- אין להתיר שלא במקום פיקוח נפש.
269. בעל הדורש מאשתו לקחת כדורים למניעת הריון. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, חי"ז, סי' לז, עמ' עט.
- לא תשמע לו האשה, ואם תתעבר ויגרשנה ישלם כתובתה.
270. התמודדות עם מחלת סרטן השחלות. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' סג, עמ' רפד-רפו.
- ביורר שאלות הלכה הקשורות להסרת השחלות.-בסי' סה עמ' רצג-רצז עוסק בצורך בבדיקות גנטיות למנוע מחלות מסוכנות.
271. אשה שקילקלה את שבילי הזרע. הרב מנשה קליין, לרב אפרים גרינבלט. **משנה הלכות**, חי"ז, סי' ב, עמ' ח.
- יפה עשה שסירב לסדר קידושין לאשה שהרופא סגר לה את שבילי הזרע שלא תוכל להוליד.
272. גדר איסור סירוס ושתית כוס של עיקרין. הרב שרגא חיים קנריק. **עם התורה**, מהד' ה' חו' ב, תש"ע, צא-צה.
- ביורר שיטות רש"י והרמב"ם.
273. קשירת חצוצרות. הרבנים מנשה קליין, אפרים גרינבלט, אביגדור נבנצל, דב ליאור, יעקב אריאל, יקותיאל פרקש. **בית הלל**, מ, תש"ע, נו-ס.
- דעות שונות אם לאסור משום סירוס, או להתיר מכיון שזה איסור דרבנן, מדובר באשה חולה, ולדעת הרופאה אין זה סופי ויתכן שהמצב יחזור לקדמותו.
274. נישואי פונדקאית הרה. הרב גדעון ויצמן. **תחומין**, ל, 229-232.
- יש מקום להתיר לה להינשא תוך כדי ההריון, כשברור שתמסור את הילד ולא תניקהו.
275. טיפול כימותרפי באשה בהריון. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' סד, עמ' רפז-רצג.
- אין לעשותו כיון שפוגע בעובר.-בסי' סח עמ' שה-שט דן בהסתכנות האשה כדי ללדת ילדים.
276. תשמיש עם כיס לחולה במחלות מדבקות. הרב אברהם יפה-שלזינגר. **באר שרים**, ח"ז, סי' פט, עמ' שסט-שעא.
- אין להיכנס להיתרים לשמש בקביעות עם כיס, וכן דעת גדולי הפוסקים.
277. זיהוי הרוג במלחמת עזה שנהרג מפגיעת טיל ונכרת ראשו. חברי בית הדין. **פסקי דין-ירושלים**, יב, תלה-תלו.
- דיון אם יכולים לזהותו בלי הראש, ואם יכולים כשנמצא הראש כעבור יום לפתוח את הקבר לצרפו לגופה.

278. בדיקת דנ"א להתרת עגונה. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' טט, עמ' שט-שיג.
- כללים אימתי ניתן לסמוך על בדיקה זו, ומתי יש לדון בכל מקרה לגופו. -בסי' פא עמ' שסג-שסט דן בשאלות הלכתיות שנידונו בועדה לעידכון סל התרופות.
279. אשה משותקת שקשה לה לטהר עצמה או שיש לה עזורת. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"יז, סי' לג, עמ' עד.
- יכול הבעל להתייחד שם. -בסי' לד השיב לרב אליהו פישר, שקידושין תופסין בזקן מופלג במושב זקנים, הרוצה לשאת אשה בת חמישים שלקחה במחלה אנושה, לצוותא ולא לשם אישות.
280. יחוד באיש שאין לו גבורת אנשים או סריס. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' צג, עמ' קסח-קע.
- איסור יחוד הוא גם בזקן וסריס.
281. יחוד בחולה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' עד, עמ' קצ-קצג.
- אפשר לסמוך על המקילים בחולה אלצהיימר שהוא כאבן דומם ואינו צלול בדעתו, במיוחד אם האשה הנשארת אתו היא גויה.
282. איסור יחוד באח ואחות זקנים. הרב יחזקאל גרובנר. **כנסת יחזקאל**, ח"ג, סי' ט, עמ' מד-מז.
- הרב שלמה זלמן אוירבך הסכים עמו שיכולים לדור יחד אפילו בקביעות.
283. יחוד כשחמיה חולה ודר בביתה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' עה, עמ' קצג-קצה.
- כשבעלה אינו בעיר ואין לה מקום אחר ללכת וחמיה החולה אינו יכול לדרת מהמיטה, יש להקל רק כשכל אחד בחדר נפרד באופן שאינם רואים אחד את השני.
284. יחוד כשאשתו בעיר. הרב שמואל עקיבא שלזינגר. **רבני אירופה**, סי' פד, עמ' רעה-רעז.
- בעל משרד ששוחה בביתו מטעמי בריאות, לא תביא לו המזכירה חומר לביתו לעיון, ורק בשתי מזכירות יש להקל, במיוחד כשהן נכריות.
285. **בינת השידוך**, הלכות והליכות בעניני שידוכין, עם מקורות והערות, בשילוב עניני רפואה והלכה. הרב יהושע זאב זנד. פתח תקוה, מכון הלכה ורפואה שעל יד בית הרפואה מעיני הישועה בבני ברק, תש"ע, 680 עמ'.
286. הצעת שידוך לחולה צליאק (כרסת מייעים). הרב בניהו מחפוד. **דעת כשרות**, 11, תשס"ח, 28-31.
- לא צריך לומר זאת בהתחלה אלא לאחר שיפגשו ויכירו, כי אולי כשתראה את מעלותיו לא יהיה איכפת לה.
287. חולת עצבים הנוטלת כדורים ליצב את מצבה והגיעה לגיל שידוכים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"ב, סי' עט, עמ' רטו-רטז.
- אסור לה להסתיר מהחתן, אלא אם כן הבריאה לגמרי ואינה צריכה לרפואות כלל.

288. בת שאין לה רחם. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' סז, עמ' קסג-קסד.
- בודאי שחייבים לגלות למשורך, ואם בכל זאת מעונין מאחר שקיים כבר פרו ורבו, יש להתיר לו לשאתה כדי שלא תשאר עגונה כל ימיה, ומה גם שכיום משתלים חלק מרחם ואולי תוכל להוליד.
289. גילוי פגמים רפואיים בשידוכים. הרב אברהם דורי. **אסיא**, פז-פח, תש"ע, 43-64. מכלול ההלכות בסוגי הפגמים השונים.
290. בחור שחלה בשיתוק במחצית גופו התחתון ואינו יכול להתקשות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' סט, עמ' קעו-קעט.
- יכול הרופא לטפל בזה כמה שבועות לפני הנישואין אף שלעתים יצא זרע לבטלה, כי זה צורך מצוה וחשש ביטול השידוך, אם יסכימו עוד כמה רבנים גדולי הוראה.
291. ניזוק כח ההולדה בטיפול כימותרפי והגיע לזמן שידוכים. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' ע, עמ' קעט-קפ.
- יש מקום להתיר בהסכמת מורה הוראה מובהק שיוציא הרופא מזרעו בגרמא על ידי מחט, ובמיוחד מהביצה השמאלית.
292. נישואי חולי איידס. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' סו, עמ' רצז-ש. דיון אם לאור ההתפתחויות הרפואיות יכולים להינשא, ואם יכולים ללדת ילדים לא נגועים.
293. נולדו לו שלושה בנים בטירחה מרובה ברופאים ורפואות ואין לו בנות. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמץ. **משיב נבונים**, ח"א, סי' עא, עמ' קפ-קפז.
- אין הבעל והאשה מחויבים להתייטר בטיפולים נוספים, אבל אין להם להימנע מלקחת כספים ממוסדות חסד שנותנים למטרה זו.
294. עשית פעולות לליתר בן או בת. הרב מנשה קליין, לרב מנחם בורשטיין. **משנה הלכות**, ח"ז, סי' ג, עמ' ח-י.
- מצות לערב אל תנח ידיך אין לה גבול. מותר לעשות דיאטה מיוחדת שיכולה להשפיע אם הולד יהיה בן או בת.
295. סדר חופה וקידושין לחרש וחרשת. הרב מאיר ברנסדורפר. **קול התורה**, סט, תש"ע, סג-סה.
- פרטי הדינים וסדר הליכות והלכות.
296. כניסה לחופה של אשה שאינה יכולה לטבול בגלל מחלת עור. הרבנים אברהם דב לוין ושמואל חיים דומב. **פסקי דיין-ירושלים**, יב, תסב-תסד.
- אין איסור מסייע ברישום הנישואין שלה, כי בין כך חיים יחד ואינם נזהרים בדיני נדה. כן הורה גם הרב יוסף שלום אלישיב.
297. גרושה שנישאת בשנית, וטוענת שלבעלה לא היתה גבורת אנשים והיא עדיין בתולה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ו, סי' סה, עמ' רצג-ש.
- יבדקה ברופאים, וכשיאשרו זאת דינה כבתולה לענין דם בתולים ושמחה ומלאכה כל שבעה. לא יברכו השבע ברכות כל שבעה אם אין חתן וכלה בתולים אחרים להצטרף עמם.

298. דין הכתובה במי שאין לו גבורת אנשים. הרבנים משה הלוי בן טובו, דוד צבאח ואלעזר חזן. **שו"ת וחיידושי רבי דוד צבאח** ובית דינו, אה"ע, סי' יח, עמ' פט-צ.
- הודה הבעל לאשה שמשניש לא בא עליה שנה וחצי וחויב לגרשה, עליו לשלם את כתובתה בתוספת אבל לא את הוצאות הנישואין.
299. איבדה כתובתה ובעלה חולה אלצהיימר שאין לו דעת לגרש או לכתוב כתובה חדשה. הרב נחמן יחיאל מיכל שטיינמן. **משיב נבונים**, ח"א, סי' עז, עמ' קצח-ר.
- אין מקום להחמיר עליה שלא תדור עם בעלה או שתצא לבית אחר, אלא יודרו לכתוב כתובה.
300. חיוב הבעל ברפואת אשתו. הרבנים צבי יהודה בן יעקב ועזרא בצרי. **שערי עזרא**, ח"ג, אה"ע, סי' ל, עמ' שנט-שסה.
- דיון אם חייב לטפל בה ברפואה פרטית יקרה, או שדי ברפואה הציבורית.
301. בעיות פוריות כעילה לגירושין. הרב אריה כץ. **תחומין**, ל, 245-255.
- פירוש המקרים בהם מתקבלת טענת אחד מבני הזוג שרצונו להתגרש, מתי יש להמתין לתוצאות הטיפולים, ומתי אין חיוב לעשות טיפולים מכאיבים או ששנויים במחלוקת הלכתית.
302. פירון הגבר כעילה לגירושין. הרב אליהו בקשי דורון. **בנין אב**, ח"ה, סי' פג, עמ' שעד-שעט.
- לפי התפתחות הרפואה בימינו יש לדון אם העקרות היא עילה לגירושין, ועד מתי צריך להמתין בגלל הטיפולים למניעת עקרות.
303. הפילה ארבע פעמים בשמונת שנות נישואיהם. רבני מראכש, בתרי"ב. **שו"ת וחיידושי רבי דוד צבאח** ובית דינו, אה"ע, סי' ב, עמ' מא-מג.
- יכול לישא אשה נוספת לפני עבור עשר השנים, כי יכול לכלכל את שתיהן.
304. חתן שחלה ואינו יכול לשמש. הרב משה הררי. **פני משה**, אה"ע, סי' ז, עמ' נב-סא.
- מאחר שהרופאים אינם קוצבים זמן לרפואתו, יוציא ויתן כתובה.
305. עבר ניתוח באיברים הפנימיים. הרב מנשה קליין, לרב גבריאל צינר. **משנה הלכות**, ח"ז, סי' נ, עמ' ק-קב.
- אין להחמיר לפסול לעדות בגיטין וקידושין מי שעבר ניתוח באיברים הפנימיים ואולי נעשה טריפה.
306. התירו אשת איש בלא גט בתואנת מקח טעות. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"ז, סי' מו, עמ' צא-צה.
- לא יפה עשו בית הדין בברוקלין שהתירו אשת איש מחשש שמא יש לו איידס, מבלי לבדוק שהכל שקר. לזה הסכימו הרבנים שלום משאש ועובדיה יוסף-בסי' מד עמ' פט דן בחרש אם דומה לקטן או לעכו"ם. -בסי' קלו, עמ' רנט-רסא דן על זכיה לשוטה.
307. אשה שנמצא בה חולי הצרעת לאחר ששהתה עם בעלה כשמונה חודשים. הרב רפאל משה אלבאז. **הלכה למשה**, אה"ע, סי' ה, עמ' לה-מב.
- אינו יכול לטעון שלא הכיר בה, וכשירצה לגרשה ישלם חלק מכתובתה. הסכימו לכך בתרי"ח אחיו הרב יקותיאל והרב שלמה אליהו אבן צור.

308. תביעה לחיוב אשה חולה בגירושין. הרב יצחק אלמליח. שו"ת **אמרי משפט**, ח"א, סי' ט, עמ' סד-עא.

אשה שאינה יכולה ללדת מסיבות רפואיות ולקחה במחלה ממארת, מתקבלת תביעת הבעל לחייבה בגט אלא שיתן לה פיצויים כספיים. פסק הדין אושר על ידי בית הדין העליון.

309. כפית גירושין במי שנחלה במחלת הנכפה. הרבנים יעקב וראובן סירירו, יעקב אבן צור, ידידיה מונסוניגו, וידאל הצרפתי, עמור אביטבול, עמרם אלבאז. **חיי עמרם**, אה"ע, סי' טו, עמ' קיא-קיג.

אין כופין לגרש במחלת הנפילה במיוחד כאשר היא רק לפרקים, ויפייסוהו בני המשפחה בדברים או בממון שיסכים לגרשה.

310. כפיה בגט לנרקומן מחשש למחלת איידס. הרב עזרא בצרי. **שערי עזרא**, ח"ג, אה"ע, סי' מ-מא, עמ' תז-תטו.

יש לחייבו בגט, ורצוי לשכנע את האשה שלא תדור עמו.
311. יבם שהביא שתי שערות מחמת רפואות. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' קמט, עמ' קצו.

אין לחדש חומרות, והן נחשבות שערות גמורות.
312. דיין סומא בחליצה. רבי ישראל שמואל קליהארא לרבי פייביש מקראקא. שו"ת **אסיפת גאונים החדש**, ח"ד, שנט-שס.

כשבין חמשת הדיינים היה אחד סומא בעין אחת-החליצה כשרה.
313. אם מהני חליצת אח החולה ברגלו. הרב יצחק אלחנן ספקטור. **תשובות רבינו יצחק אלחנן**, סי' קנ-קנא, עמ' קצו-רב.

יעשו לו מנעל כמדת רגלו וחליצתו כשרה, ואף על פי שהילד מת קודם המילה מחמת חולי.

ח. נזיקין, הפלות

314. קבלת עדות שלא בפני הנתבע שחלה. הרב יצחק אלמליח. **אמרי משפט**, ח"א, סי' כג, עמ' רד-רו.

מאחר והבעל לא המציא תעודה שחלה שומעים עדים בהיעדרו.
315. מיטת קומתיים. הרב אלחנן נפתלי פרינץ. **אבני דרך**, ח"ב, סי' לה, עמ' 173-176.
אפשר לסדר בדירה צפופה מיטת קומתיים עם סולם יציב, אבל אסור לישון למעלה כאשר חולה ישן למטה.

316. רופא שיניים בבנין משותף. הרב שלמה זלמן גרוסמן. שו"ת **שערי שלמה**, חו"מ, ח"א, סי' יד, עמ' קפ-קפד.

ברוב המקרים אין השכנים יכולים לעכב על פתיחת מרפאה בדירתו הפרטית כשאין זה גורם להפרעה ממשית.

317. גדרי בר דעת ושוטה בצוואה ובקנינים. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **הישר והטוב**, ט, תש"ע, ג-טז.

תשובות לשאלות רבות הנוגעות למתנות שניתנו בעת זיקנה, כשלא ברור מה היתה צלילות דעתו של הנותן.

318. קנין יד במשותק בידו. הרב יוסף מנדל ברקוביץ. **שערי הוראה**, יא, תשס"ט, ר-ריג.

- הקנין מועיל, ואין צורך לחפש פתרונות אחרים.
319. קנינים במכירת כליות. הרב זלמן נחמיה גולדברג, **תחומין**, ל', 108-114.
- אפשר לקנות בקנין כסף. יכול המוכר לחזור בו, ואין אדון רשאי ליטול כליה מעבדו.
320. סיכם עם רופא שנינים לבצע טיפול, וחזר בו ביום הטיפול. רבני בית ההוראה. **הישר והטוב**, י', תש"ע, קצד-קצה.
- יכול המטופל לחזור בו, אלא שמפסיד את דמי הקדימה. עליו לשלם עבור הבדיקה המקדימה, ועל ביטול זמן הרופא אחרי שיוכיח שנגרם לו נזק.
321. בית חולים המטעה את חברת הביטוח עבור חולה. הרב מנשה קליין. **משנה הלכות**, ח"י"ז, ס' קנו, עמ' רפט-רצא.
- כשלא רצתה להשאיר את תינוקה בבית החולים ורשם לה הרופא שגם היא צריכה להמשיך האישפוז, ישנן כמה סיבות שאינם צריכים להחזיר לביטוח את הימים הנוספים.
322. סיוע לתשלום טיפול רפואי מכמה מקומות. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ט, ס' נג, עמ' 377-378.
- קיבל חלק מהוצאותיו מהביטוח הרפואי המשלים, יכול לקבל גם ממחלקת הרווחה המקומית כשלא התנו שאינו מקבל ממקומות אחרים, ובלבד שלא יקבל יותר מהוצאותיו.
323. תשלום עבור ימי מחלה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חט"ו, ס' מט, עמ' תקי-תקיט.
- מלמד שנעדר כמה ימים בגלל מחלתו והביא אישורים על כך, מקבל את מלוא שכרו כמנהג המדינה.
324. תשלום שכר לימוד עבור ילד שנעדר הרבה מהתלמוד תורה. הרב יעקב דוד שמאהל.
- כסאות לבית דוד**, ח"ב, ס' עח, עמ' רח-ריא.
- כשהבן חלה ובמשך חמישה חודשים לא היה יותר משבעה עד עשרה ימים-חייב האב לשלם את שכר הלימוד ושכירות המקום, אבל לא הוצאות מיוחדות עבור כל ילד שנחסכו.
325. נהג אמבולנס או הצלה שתוך כדי נסיעה כדי להציל פגע ברכב אחר והזיק. הרב שמואל כהן. **שערי צדק**, י', תש"ע, 86-99.
- פטור מטעם תקנה ברודף אחר רודף בכדי שיבואו להציל, אך בדרך כלל אין לחרוג מכללי חוקי התנועה.
326. נהג אמבולנס שדרס אדם בעת נהיגה או רופא שגרם נזק בעת הטיפול. הרב יהודה זולדן. **שערי צדק**, י', תש"ע, 230-241.
- בעל תפקיד פטור מנזקים שגרם, אם התנהלותו היתה סבירה לפי הסמכות המוקנית לו בלי התרשלות או חוסר תשומת לב.
327. מנהל מחלקה בבית חולים שכפה רופא שתחת סמכותו בניגוד לדעתו לתת לחולה טיפול מסוים ונגרם נזק לחולה. הרב אליהו בר שלום. **שערי צדק**, י', תש"ע, 203-193.
- כשאנוס לשמוע בקול המנהל חייב המייעץ כדין מזיק באנוס.

328. אכל במסעדה וקיבל קלקול קיבה. הרב יהודה קבסה. **ויאמר יהודה**, סי' קמה, עמ' רלד.
- אם גם שאר האנשים שאכלו שם קילקלו קיבתם, חייב בעל המסעדה לשלם. -בסי' קמו עמ' רלה פטר נער ששיחק בשלג עם חבריו ושבר לאחד את המשקפים. -בסי' קנא עמ' רנ-רנד דן בעובר הרודף את אמו.
329. שבירת משקפים. הרב אריאל בר-אלי. **אבני משפט**, יא, תשס"ט, 223-226.
- טפח על שכם חברו וכשבא שלישי ביניהם הפיל את משקפיו לרחוב ונדרסו על ידי מכוננית, אין המפיל חייב לשלם לאדם השלישי.
330. נער בן י"ג שנטל את משקפי חברו בלי רשות והעבירם לאחר ונשברו. הרב אליהו לוי. שו"ת **מנחת אליהו**, ח"ג, סי' צא, עמ' שכו-שכז.
- האחרון ששבר חייב לשלם את הנזק.
331. דחף את חברו מהמדרגות, נשברה לו חוליה בשדרה, אושפז בבית חולים ביסורים גדולים, והפך להיות מוגבל בעבודתו ובתיפקודו היומיומי. הרב אברהם שרמן. **שערי צדק**, י, תש"ע, 341-356.
- יש לדחות את ערעור הצדדים, ולקיים את פסק דין בית הדין האזורי שהדוחף ישלם כפשרה סך 35.000 דולר, ולא כדעת מיעוט של הרב ציון בוארון שדי בעשרת אלפים ש"ח.
332. דיווח לרשויות על התעללות בילדים. הרבנים צבי גרטנר, יהודה סילמן ומנחם מנדל שפרן. **ישורון**, כב, תקפד-תקצו.
- הנחיות הלכתיות כיצד לנהוג כשנודע על פגיעות פיזיות או מיניות בילדים, וסוגי חיובי הממון כנזק וריפוי.
333. איסור שביתת רעב. הרב אליהו אבירול. **דברות אליהו**, ח"ג, סי' לה, עמ' קכג-קלא.
- איסור גמור לאדם להרעיק עצמו, או לחבול בעצמו, או לזלזל ברפואה ודרישה ברופאים.
334. שביתת רעב. הרב עזרא בצרי. **שערי עזרא**, ח"ג, חו"מ, סי' סג, עמ' תרעט-תרפ.
- אסור לאסירים יהודים לשבות רעב כדברי הרב משה טולידנו. -בחלק אמונות ודעות סי' ח עמ' תרצה-תש דן ברשות של הרופא לרפא והחולה להתרפא, ובס' ט עמ' תשא-תשט אס' יש לכפות חולה להתרפא.
335. חשש חובל בעקירת שן בינה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' צא, עמ' קסו.
- היתר גמור בדבר כי החבלה לצורך רפואה.
336. בדיקת דם ילד כדי לקבל תמיכה. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' צב, עמ' קסז-קסח.
- מותר לבצע בדיקת דם בתינוק כדי לראות אם חסר לו דם, ויוכל לקבל תמיכה מהממשלה לתוספת מזון.
337. **כחלום יעוף**, התמודדות עם אובדן הרייון. פרקי הדרכה הלכתית ורוחנית להתמודדות עם הפלה ולידה שקטה. אברהם סתיו. ירושלים, מוסד הרב קוק, תש"ע, 164 עמ', הסכמות, הקדמות, שערי ההלכה, האמונה והמחשבה, תוספות.
338. גדרי שוגג ואונס לענין גלות. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ח, סי' צ, עמ' קסד-קסה.

- חיוב גלות במינקת ורופא שהרגו.
339. מעוברת שרואים באולטרה סאונד שיש לה תאומי סיאם. הרבנים יצחק שטיין ולוי יצחק הלפרין. **הברכה**, ו, תש"ע, טו-יח.
- לשאלת הראשון משיב השני להקל להפיל אם יסכים עוד מורה הוראה, וכמבואר בשו"ת שלו מעשה חושב, ח"ג, ח.
340. אחות המשתתפת בהפלת עוברים. הרב מנשה קליין, לרב גדעון וייצמן. **משנה הלכות**, חי"ז, סי' קעז, עמ' שלב-שלד.
- ראוי לאחות שלא לקבל תפקיד אחראית חדר הניתוח, ואף לא תאמר לגויה שהיא תבצע ההפלה. -בסי' קע עמ' שלד דן בהוציא ראשו אם יש לו חזקת חי.
341. כיצד לבצע הפלה מלאכותית? אברהם סתיו. **תחומין**, כט, 352-361.
- אינו מסכים לקביעתם של הרבנים ציץ אליעזר ויביע אומר שהפלה בגרמא האסורה מדרבנן עדיפה מהפלה ישירה בגרידה שהיא איסור תורה.